

Beleids- en begrotingstoelichting

OMGEVING EN NATUUR

Begroting 2027

Jo Brouns

Minister van Omgeving & Landbouw

I.	Klemtonen van de minister	3
II.	Totalen BBT	5
III.	Beleidsverkoepelend beleid	5
IV.	Beleidsveld Omgeving en natuur	5
1.	ISE-overkoepelend beleid	6
2.	ISE Water	6
2.1	Vlaamse Gemeenschap	6
2.2	DAB en rechtspersonen	6
3.	ISE Bodem en Ondergrond	11
3.1	Vlaamse Gemeenschap	11
3.2	DAB en rechtspersonen	13
4.	ISE Natuur en Biodiversiteit.....	14
4.1	Vlaamse Gemeenschap	14
4.2	Dab en rechtspersonen	22
5.	ISE Lucht	22
5.1	Vlaamse Gemeenschap	22
5.2	DAB en rechtspersonen	23
6.	ISE Afval en Materialen.....	25
6.1	Vlaamse Gemeenschap	25
6.2	DAB en rechtspersonen	25
7.	ISE Omgevingsbeleid voor Ruimte en Milieu	28
7.1	Vlaamse Gemeenschap	28
7.2	DAB en rechtspersonen	34
8.	ISE Thema-overschrijdend instrumentarium Omgeving	37
8.1	Vlaamse Gemeenschap	37
8.2	DAB en rechtspersonen	44
V.	Apparaatskredieten en begrotingsprogramma's zonder beleidsveld	44
1.	Apparaatskredieten	44
2.	Begrotingsprogramma's zonder beleidsveld.....	45
VI.	Lijst met afkortingen	46

I. KLEMTONEN VAN DE MINISTER

Beste lezer,

Vlaanderen is een plek waar mensen graag wonen, werken en leven. Onze bruisende steden en dorpen, vruchtbare landbouwgronden, waardevolle natuurgebieden, sterke economie en goed uitgebouwde infrastructuur geven onze regio belangrijke troeven. Tegelijk is onze ruimte schaars en neemt de druk op onze omgeving toe. Dat vraagt om doordachte keuzes die economische ontwikkeling, leefkwaliteit en ecologische duurzaamheid met elkaar verzoenen.

Ook in **budgettaire uitdagende tijden** kiest deze Vlaamse Regering er bewust voor om te blijven investeren in onze omgeving. We doen dat vanuit de overtuiging dat een leefbaar, veerkrachtig en duurzaam Vlaanderen de basis vormt voor onze toekomstige welvaart en het welzijn van de volgende generaties.

Ik focus daarom op een verdere **implementatie van de bouwshift**. Met het **Beleidsplan Ruimte Vlaanderen** werken we zowel aan het terugdringen van bijkomend ruimtebeslag, het beschermen van de open ruimte, klimaatadaptatie én tegelijk aan het versterken van onze steden en dorpen als aantrekkelijke plekken waar wonen, werken, ondernemen en voorzieningen samenkomen. We zetten in op kernversterking, verdichting op maat, kwaliteitsvolle groenere publieke ruimte, aangename woonomgevingen en de aanpak van leegstand en vlottere herontwikkeling. Zo gebruiken we de reeds ingenomen ruimte efficiënter, maken we deze klimaatrobuust en vinden mensen dicht bij huis wat ze nodig hebben.

Een zuinig ruimtegebruik hoeft economische ontwikkeling niet af te remmen. Integendeel, een doordacht ruimtelijk beleid creëert **ruimte voor ondernemerschap en gerichte investeringen**. Daarom besteden we bijzondere aandacht aan de ruimtelijke ontwikkeling van de Vlaamse havengebieden, de nationale luchthaven, bedrijventerreinen en een toekomstgerichte energie-infrastructuur die de concurrentiekracht en welvaart van Vlaanderen helpen versterken.

Ook een sterk **waterbeleid** staat hoog op de agenda. Via de **Blue Deal** en gebiedsgerichte programma's maken we Vlaanderen weerbaarder tegen droogte, wateroverlast, overstromingen en andere gevolgen van de klimaatverandering. We herstellen natuurlijke waterlopen, versterken sponslandschappen en natte natuur, vergroten de waterretentie en investeren in waterveiligheid en een klimaatrobuuste open ruimte. Op die manier bouwen we aan een Vlaanderen dat water beter vasthoudt wanneer het kan en voldoende ruimte geeft wanneer dat nodig is. We maken van zwemmen in open water een 'allemandsrecht'. Zo beantwoorden we een breed gedragen maatschappelijke vraag, en vergroten we het draagvlak voor een goede waterkwaliteit.

De **open ruimte** vormt een belangrijke hefboom om natuurherstel, landbouw, waterbeheer en klimaatadaptatie met elkaar te verbinden. Landbouw en natuur zijn partners in een productief en veerkrachtig landschap.

De uitvoering van de **Programmatistische Aanpak Stikstof** blijft ook in 2027 een belangrijke opdracht. We verminderen de stikstofuitstoot in lijn met de PAS-doelen, realiseren natuurherstelmaatregelen voor robuustere natuur en ondersteunen landbouwers. De intendant voor de maatwerkgebieden finaliseert de ontwerpen die hij eind 2026 bezorgde. Tegelijk werken we aan een wetenschappelijk onderbouwd en juridisch robuust stikstofbeleid voor de periode na 2030.

We investeren ook in **meer en betere natuur**. De opmaak en uitvoering van het Vlaamse natuurherstelplan, de uitbreiding van onze bossen, het herstel van natte natuur staan daarbij centraal. We willen niet alleen natuurgebieden versterken,

maar ook meer toegankelijke natuur creëren in de directe leefomgeving van burgers. Via regionale landschappen, bosgroepen, lokale besturen en gebiedscoalities **versnellen** we **de uitvoering op het terrein** en versterken we het lokale draagvlak.

Vlaanderen zet bijkomende stappen om de toekomstige Europese **luchtkwaliteitsnormen** tijdig te halen. We investeren in innovatieve monitoringstechnieken, waaronder remote sensing, en realiseren bijkomende emissiereducties in de industrie, landbouw, mobiliteit en scheepvaart.

Ook PFAS en andere **zorgwekkende stoffen** blijven we kordaat aanpakken. Via monitoring, onderzoek, gerichte regelgeving, vergunningverlening, handhaving en sanering bouwen we verder aan een geïntegreerd, kostenefficiënt en risicogebaseerd beleid dat mens en milieu beter beschermt. We versterken onze kennis over de aanwezigheid en verspreiding van schadelijke stoffen en vertalen die kennis naar concrete maatregelen op het terrein. We blijven daarbij ijveren voor een Europese uitfasering van PFAS op voorwaarde dat er voor de toepassing een gelijkwaardig en mens- en milieuvriendelijk alternatief voorhanden is.

Tegelijk versnellen we de omslag naar een **circulaire economie**. Door afval te voorkomen, producten en materialen langer te gebruiken en hoogwaardige recyclage te versterken, verminderen we onze afhankelijkheid van primaire en kritieke grondstoffen. Via een bijgestuurd Vlaanderen Circulair verankeren we de circulaire economie sterker in het beleid, ondersteunen we circulaire ondernemingen en richten we onze inspanningen op een aantal prioritaire waardeketens die samen met de verschillende actoren zullen worden bepaald.

Daarnaast versnellen we de uitvoering van het asbestafbouwplan, investeren we in innovatieve **inzamel- en recyclagetechnieken** en versterken we het kader voor veilige materiaalkringlopen. We besteden daarbij bijzondere aandacht aan zorgwekkende stoffen in afvalstromen. Zo beschermen we mens en milieu en ondersteunen we tegelijk de ontwikkeling van een grondstoffenefficiënte, innovatieve en competitieve Vlaamse economie.

Om al deze ambities te realiseren, is een **rechtszeker en performant vergunningenbeleid** noodzakelijk. Met de uitvoering van het actieprogramma inzake rechtszekere en robuuste vergunningen vereenvoudigen en optimaliseren we procedures, digitaliseren we vergunningsprocessen en bouwen we aan een nieuwe vergunningencultuur die inzet op vroegtijdige dialoog, kwaliteit, oplossingsgerichtheid en rechtszekerheid. We moderniseren onze regelgeving en verminderen administratieve lasten. Zo ondersteunen we noodzakelijke investeringen zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit en bescherming van onze leefomgeving.

Een sterk omgevingsbeleid steunt bovendien op betrouwbare data, wetenschappelijke kennis en gerichte monitoring. Via een **datagedreven aanpak**, gerichte handhaving en nauwe samenwerking met lokale besturen bouwen we aan een slagkrachtige overheid die zichtbare resultaten boekt op het terrein.

De Vlaamse overheid moet zich daarbij opstellen als een **oplossingsgerichte, betrouwbare en toegankelijke partner**. De uitdagingen waarvoor we staan, kunnen we immers niet alleen aangaan. Alleen door samenwerking tussen overheden, bedrijven, burgers, kennisinstellingen en het middenveld kunnen we een breed gedragen beleid realiseren.

Ik nodig u dan ook, samen met mijn administratie, uit om deze ambities mee waar te maken, onze krachten te bundelen en deze uitdagingen samen aan te pakken. Zo versterken we de leefbaarheid van onze steden en dorpen, ondersteunen we

onze economie en bouwen we aan een weerbaar, welvarend en duurzaam Vlaanderen voor iedereen.

II. TOTALEN BBT

TOTAAL - OMGEVING EN NATUUR, excl. apparaatskredieten

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	7.403	50.521	0	649.467	654.482
Bijstelling BO 2027	833	24.907	0	96.770	97.376
BO 2027	8.236	75.428	0	746.237	751.858

(duizend euro)

III. BELEIDSOVERKOEPELEND BELEID

Het omgevingsbeleid is bij uitstek een transversaal beleid met een onlosmakelijke en sterke verbinding met andere beleidsvelden. Met **Wonen** werken we bijvoorbeeld samen aan woonstrategieën en kernversterking in het kader van de bouwshift en de taskforce Wonen-Ruimte. Met **Landbouw** ontwikkelen we een geïntegreerd openruimtebeleid waarin landbouw, natuur en water elkaar versterken via onder meer het GLB, het stikstofbeleid, natuurherstel en gebiedsgerichte projecten. Samen met **Economie** wordt ingezet op ruimte voor bedrijvigheid, circulaire economie, duurzame economische ontwikkeling van onze havens en het wegwerken van knelpunten voor de industrie in het kader van het Industrieforum. We werken ook aan ruimte om de **energietransitie** te faciliteren. Ook met **Mobiliteit** werken we gezamenlijke oplossingen uit voor complexe gebiedsontwikkelingen waar leefbaarheid, bereikbaarheid, natuur en klimaat samenkomen. **Klimaatadaptatie** wordt geïntegreerd in alle beleidsdomeinen. De Vlaamse Klimaatadaptatiestrategie, het BRV en de Blue Deal vormen hierbij de belangrijkste hefboomen. Met maatregelen rond luchtkwaliteit, PFAS en zorgwekkende stoffen dragen we bij aan een betere **gezondheid** voor mens en natuur in Vlaanderen.

IV. BELEIDSVELD OMGEVING EN NATUUR

PROGRAMMA QC - OMGEVING EN NATUUR

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	7.403	50.521	0	649.467	654.482
Bijstelling BO 2027	833	24.907	0	96.770	97.376
BO 2027	8.236	75.428	0	746.237	751.858

(duizend euro)

1. ISE-overkoepelend beleid

Het omgevingsbeleid vertrekt vanuit een geïntegreerde benadering, waarbij uitdagingen en opportuniteiten in kader van ruimte, natuur, biodiversiteit, water, lucht, bodem en materialen in hun onderlinge samenhang worden aangepakt. We doen dit onder meer via het **Beleidsplan Ruimte Vlaanderen**, de **Blue Deal**, Meer Bos in Vlaanderen, het **natuurherstelbeleid**, het **vergunningenbeleid**, de **Programmatie Aanpak Stikstof** en het beleid rond **zorgwekkende stoffen**. Via gebiedsgerichte samenwerking en investeringen realiseren we geïntegreerd verschillende beleidsdoelstellingen.

2. ISE Water

2.1 Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)						
	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	217	5	222	217	5	222
Toelagen (interne stromen (IS))	128.969	3.636	132.605	128.969	3.636	132.605
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	129.186	3.641	132.827	129.186	3.641	132.827
Aanwending VAK-ruiter						

Inhoudelijke toelichting:

Voor de inhoudelijke toelichting bij de gebundelde middelen van VMM: zie toelichting onder 'DAB en rechtspersonen'.

2.2 DAB en rechtspersonen

HET EUROPEES EN INTERNATIONAAL WATERBELEID ALS KADER VOOR HET VLAAMSE WATERBELEID

In 2027 worden de herziene **Kaderrichtlijn Water, de Grondwaterrichtlijn en de Richtlijn Prioritaire Stoffen** geïmplementeerd in Vlaamse wetgeving (DIW en Vlarew). Zo is het beschermingskader voor ons oppervlakte- en grondwater conform met de Europese regelgeving en kunnen vergunningen en maatregelenprogramma's afgestemd worden op de nieuwe en herziene milieukwaliteitsnormen en doelstellingen. Dit doen we binnen een rechtzeker kader, rekening houdend met de kosten en de baten. In 2027 worden de 4de generatie Stroomgebiedbeheerplannen gefinaliseerd, waarbij we inzetten op een doelfasering en wordt rekening gehouden met de nieuwe bepalingen van de herziene richtlijnen.

Op Europees niveau zagen we ondertussen al heel wat vereenvoudigingsprocessen, waarbij enkele ook gericht waren op vereenvoudigingen voor de competitiviteit. Er zijn ook nog lopende en mogelijks te verwachten herzieningen, zoals de lopende milieu-omnibus alsook de mogelijke herziening van enkele Europese richtlijnen (kaderrichtlijn water, habitat- en vogelrichtlijn) die ook mogelijke implicaties hebben voor de competitiviteit. Ik en mijn administratie blijven hoe dan ook pleiten voor verdere vereenvoudiging.

In 2027 wordt de nieuwe **Richtlijn Stedelijk Afvalwater** omgezet in Vlaamse regelgeving. Voor wat betreft de omzetting van de uitgebreide producenten verantwoordelijkheid werken we samen met de andere gewesten aan een intergewestelijk samenwerkingsakkoord en volgen we Europese ontwikkelingen op.

We brengen de Vlaamse standpunten en prioriteiten in het Europees debat rond **waterweerbaarheid** in, met bijzondere aandacht voor de profilering van de eigen Blue Deal-aanpak, zodat we vanuit een sterke positie kunnen pleiten voor voldoende middelen voor natuurgebaseerde maatregelen in het volgende Meerjarig Financieel Kader. We engageren ons hiervoor in de alliantie 'EU Regions for Water Resilience' en het 'Territories in Action Experimentation Journey on Water Resilience', o.l.v. het EU Joint Research Centre.

We volgen de voorbereiding en de Europese standpuntinname op van de VN-Waterconferentie 2028, met in het bijzonder aandacht voor de positionering van de **Vlaamse watertechnologie en knowhow op internationale fora**. We werken hiervoor samen met andere beleidsdomeinen en Vlaamse partners die internationaal actief zijn.

De Vlaamse overheid legt zichzelf geen hogere standaarden, doelen of normen bij de omzetting van Europese of andere internationale regelgeving naar Vlaamse regelgeving op om de Vlaamse economie en concurrentiepositie niet te ondergraven.

HET VLAAMSE WATERBELEID OPTIMALISEREN

Ik blijf verder inzetten op de **gerichte en maximale uitvoering van de Blue Deal en het Stroomgebiedbeheerplan (SGBP) 3**. Het SGBP3 loopt tot eind 2027 en ik wil daarom een laatste, belangrijke impuls geven om dit maximaal uit te voeren. Daartoe wil ik investeringen in hydromorfologische knelpunten door lokale waterbeheerders ondersteunen, verdergaande fosforverwijdering op zuiveringsinstallaties versnellen, rioleringsprojecten deblokkeren, de uitbouw van de gemeentelijke riolering versnellen door de opvolging van de uitvoering van gemeentelijke meerjarenplannen, gericht de vergunningen van de meest impactvolle bedrijven evalueren en desgevallend bijstellen, de auto-executieve maatregelen uit MAP7 in werking stellen en waterkwaliteitsdoelen een prominente rol geven binnen de Lokale Blue Deals.

Ik voer de conceptnota over **zwemmen in open water** uit. In 2027 zal zwemmen in open water een recht zijn, tenzij het op gemotiveerde wijze wordt verboden. Daarnaast breiden we het aantal vrije zwemzones verder uit op basis van een voorafgaandelijke locatiescreening door de bevoegde waterbeheerders. Zowel in het kader van het "Allemansrecht" als in het kader van de vrije zwemzones zorg ik voor duidelijke informatie over waar men kan zwemmen in vrije zwemzones en over die plekken waar het allemansrecht geldt. Bij de uitvoering van de conceptnota worden de lokale besturen betrokken. We besteden blijvende aandacht aan de bestrijding van de oorzaken van blauwalgen en bekijken, rekening houdend met de volksgezondheid en de specifieke kenmerken van zwemlocaties, of er mogelijkheden zijn om de toepassing van maatregelen na de vaststelling van tekenen van blauwalgen verder te verfijnen in vrije zwemzones, zones voor langeafstandszwemmen en openzwemgelegenheden

Ik neem stappen om de directe resultaten van terreinacties in het kader van de **Blue Deal** beter in kaart te kunnen brengen, zodat beleidsbeslissingen beter geëvalueerd en waar nodig aangepast kunnen worden. Verder blijft de CIW aan zet om, samen met de betrokken entiteiten, de jaarlijkse gecoördineerde en transparante ex-postrapportering over de besteding van de extra Blue Deal-middelen op te maken, waarover ik aan de Vlaamse Regering rapporteer.

BLUE DEAL: BESCHERMEN TEGEN WATEROVERLAST EN DROOGTE

Het **stijgende budget voor de Blue Deal en het SGBP3 (85 mio euro in 2027)** wil ik blijvend inzetten in de strategische gebieden van de Blue Deal, in prioritaire projecten in overige gebieden, voor gerichte investeringen in waterkwaliteit en voor de jaarlijkse oproep Natuur in je school. In de strategische gebieden (Sigma, T.OP Dender, IJzer, Maas, Leie, Kleine Nete, Demer, Voer en Berwijn en Kust) is in 2027 iets meer dan **30 mio euro** voorzien voor hermeanderingen, onthardingswerken en bodemsanering, inrichting, prioritaire grondverwerving, ... Ook in overige overstromingsgevoelige gebieden investeer ik in 2027 opnieuw **10 mio euro**, bv. in de openlegging van waterlopen.

In 2027 voorzien we de **subsidieoproepen** voor de uitvoeringsmiddelen voor de actieplannen van de lokale Blue Deal- coalities, een Levend Water-oproep voor de versnelde uitvoering van acties voor natuurlijkere waterlopen van lokale waterbeheerders en een subsidieoproep Natte Natuur.

Daarnaast blijf ik werk maken van de initiatieven in de kijker uit de Blue Deal.

Zo maken we, samen met de stakeholders en andere betrokken entiteiten een strategisch plan waterbevoorrading industrie en landbouw op. Dit plan weegt de (toekomstige) waterbehoeften van de sectoren af tegen de beschikbare zoetwatervoorraden, brengt kwetsbaarheden in kaart, zet oplossingen uit zoals waterefficiëntie (waterverbruik), doet beleidsaanbevelingen naar een duurzaam en circulair watergebruik en naar de inzet van alternatieve waterbronnen, en geeft een overzicht van de investeringsprioriteiten.

In 2027 wordt een reeks **peilbesluiten afgewerkt voor de eerste groep prioritaire gebieden**. Daarmee wordt een nieuw instrument operationeel om de impact van onder meer droogte en de verziltingsdruk te verminderen, en het water zo veel als mogelijk vast te houden. Daarnaast worden ook verschillende **investeringswerken** uitgevoerd om een optimale sturing van het watersysteem in een gewijzigd klimaat te realiseren

Vlaanderen investeert jaarlijks bijna **10 mio euro** in het **goede beheer van de onbevaarbare waterlopen**. Een belangrijk onderdeel daarvan is de elektromechanische infrastructuur (pompstations, stuwen, roosterreinigers, ...). Het is belangrijk dat de infrastructuur steeds in goede staat verkeert om op elk

moment ingezet te kunnen worden, in het bijzonder in periodes met wateroverlast, maar ook in periodes van droogte. Een asset-managementsysteem wordt opgezet om de beschikbare infrastructuur nog beter op te volgen en te onderhouden.

In 2027 voorzien we een bijkomend budget van **2 mio euro** voor het uitvoeren van slibruiming in onbevaarbare waterlopen, in het bijzonder om de bestaande sedimentvangen tijdig te ledigen zodat ze hun functie verder kunnen waarmaken. Daarnaast worden ook in gebieden waar het slib hydraulisch een probleem vormt of in stedelijke omgevingen ingezet op het weghalen van het hinderlijke slib.

In 2027 wordt het **nieuwe overstromingsvoorspellingssysteem** in gebruik genomen. Daarmee beschikt Vlaanderen over een modern en performant systeem, gebaseerd op actuele technieken, om overstromingen op onbevaarbare waterlopen nog beter te voorspellen.

We zetten het werk verder om te komen tot een rationalisering van het beheer van onze onbevaarbare waterlopen. We beogen een vereenvoudiging van de governance vertrekkende vanuit het principe van logische hydrografische gehelen.

BLUE DEAL: ZUIVER EN BETAALBAAR WATER

We geven uitvoering aan het **beschermingskader voor onze drinkwaterbronnen** zoals uitgetekend in het Strategisch Plan Watervoorziening – Openbare watervoorziening II (2026-2032).

We volgen de naleving van de openbare dienstverplichtingen verder op via prestatie-indicatoren in het kader van het Drinkwaterbesluit. We voorzien technische richtlijnen voor de drinkwatermaatschappijen waar nodig.

We geven verdere invulling aan het besluit gemeentelijke saneringsverplichting en de samenwerkingsovereenkomst met Aquafin en verzekeren hierbij een **resultaatgerichte aansturing en een efficiënte inzet van middelen**.

We investeren verder in riolering en waterzuivering om de druk op het watersysteem te verminderen. **Via rioleringssubsidies ondersteunen we de gemeentelijke rioolbeheerders vanuit het gewest.** Voor 2027 voorzien we een totaal subsidiebedrag van **120 mio euro** voor de uitvoering van gemeentelijke rioleringsprojecten. Via het lokaal pact programma in de periode 2026-2030 ondersteunen we de gemeentelijke saneringsuitdagingen met nadruk op de deadline voor Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater, de verhoging van de zuiveringsgraad, het aanpakken van riooloverstorten en tot slot innovatieve projecten. Daarenboven worden lokale en bovenlokale investeringen maximaal op elkaar afgestemd door het beheer van de gemeentelijke rioleringsinfrastructuur te ontsnipperen en via een centrale regie een geïntegreerde aanpak te bewaken.

DE STROOMGEBIEDBEHEERPLANNEN ACTUALISEREN EN OPTIMALISEREN VOOR EEN EFFICIËNTERE EN EFFECTIEVERE UITVOERING

In 2027 beschikken alle stroomgebieden over **operationele sponsdoelen** die aangeven welke inspanningen nodig zijn op het vlak van infiltratie, water vasthouden en buffercapaciteit om de waterzekerheid te versterken. We ondersteunen **lokale gebiedscoalities** bij het vertalen van deze doelen naar gerichte maatregelen en gebiedsgerichte actieprogramma's binnen lokale Blue Deals.

In 2027 leggen we de **volgende stroomgebiedbeheerplannen (SGBP 4) voor ter goedkeuring aan de Vlaamse Regering**, met daarin een onderbouwde

doelfasering en een ambitieus en haalbaar actie- en maatregelenprogramma. De aanbevelingen uit het maatschappelijk debat werden, waar mogelijk, verwerkt in de ontwerpplannen. Voor de aanbevelingen die niet onmiddellijk konden worden opgenomen, onderzoeken we hoe deze tijdens de uitvoering van de plannen verder kunnen worden geïmplementeerd of opgevolgd.

Daarnaast zetten we sterk in op het creëren van draagvlak voor de uitvoering van het maatregelenprogramma en het ambitieniveau van de stroomgebiedbeheerplannen. Via gerichte communicatie en overleg met betrokken actoren stimuleren we eigenaarschap en betrokkenheid bij de uitvoering van de maatregelen. In het kader van het openbaar onderzoek dat daaraan vooraf gaat, werken we een **doelgroepgerichte communicatiestrategie** uit om burgers, sectoren en andere stakeholders actief te informeren en te betrekken bij de plannen en de vooropgestelde doelstellingen.

VORM GEVEN AAN HET INTEGRAAL WATERBELEID IN DE LANDBOUW

MAP 7 voorziet in een tussentijdse evaluatie van de waterkwaliteitsresultaten. Waar uit deze evaluatie blijkt dat devooropgestelde doelstellingen niet worden bereikt, treden de in het Mestdecreet vastgelegde auto-executieve maatregelen automatisch in werking.

RENURE ('Recovered Nitrogen from Manure') wordt dit najaar erkend als kunstmestvervanger.

Vanaf 2027 gelden de **nieuwe gebiedstypes** aangeduid op basis van de meetresultaten van de voorbije 2 jaar. Hierover zal actief met de landbouwers gecommuniceerd worden.

De processen rond **mesttransport** worden geëvalueerd en vereenvoudigd waar mogelijk.

Via handhaving, bedrijfsdoorlichting en administratieve controles zorgen we voor een goede **naleving van de mestwetgeving**. De gebiedsgerichte maatregelen die landbouwers moeten nemen in hun individuele bedrijfsvoering, worden opgevolgd en geëvalueerd. Het kwaliteitsborgingssysteem voor **mestverwerkingsinstallaties** is gerealiseerd tegen eind 2026.

De zaak voor het Europees Hof van Justitie van Vlaanderen door de Europese Commissie betreffende de **Europese Nitraatrichtlijn** wordt nauw opgevolgd.

Het behalen van milieudoelstellingen vergt inspanningen en engagement van alle actoren in het voedselsysteem. We gaan met een aantal verwerkende bedrijven een mogelijke samenwerking na om de **aardappel- en groententeelt** milieuvriendelijker te maken.

Door middel van de **oproep Lokale Blue Deals** werken we in 2027 aan de gebiedsgerichte verbetering van de waterkwaliteit.

Begeleiding is verplicht **bij te hoge nitraatresidu's**, andere begeleiding is vrijwillig. Wanneer nitraatresidu's niet gunstig evolueren wordt overgegaan tot sanctionering en dwingendere maatregelen. De begeleiding is een brede opdracht en een verantwoordelijkheid die zal opgenomen worden door de betrokken partijen: de actoren in de sector en in de keten, de onderzoeksinstellingen, de bedrijfsadviseurs, alsook de overheid.

De **Begeleidingsdienst voor een Betere Bodem en Waterkwaliteit** (B3W) zal de kennisuitwisseling tussen landbouwers maar ook tussen landbouwers en teeltadviseurs behouden en verder versterken.

Door de aanpassingen aan het BAM is het **nitraatresidu**-instrument efficiënter en preciezer geworden en kan het bijdragen tot het realiseren van de waterkwaliteitsdoelstellingen. Wanneer uit deze bedrijfsevaluatie blijkt dat het nitraatresidu te hoog is, worden het jaar nadien maatregelen genomen.

ZORGEN VOOR EEN ADEQUATE ONDERBOUW VAN EEN EVIDENCE-BASED WATERBELEID

We verzekeren dat ook in 2027 Vlaanderen voldoet aan de **Europese en internationale monitoringsverplichtingen**, zowel voor grondwater als voor oppervlaktewater. We bereiden de nieuwe meetverplichtingen voor, die voortvloeien uit de herziening van verschillende Europese richtlijnen.

Het onderzoek naar de ligging van de meetplaatsen van het **MAP-meetnet oppervlaktewater** resulteert tegen half 2027 in een voorstel van behoud, verplaatsing en/of schrapping van de MAP-meetplaatsen en wordt voorgelegd aan het Opvolgingsorgaan mestbeleid.

Relevante begrotingsartikelen:

- QB0-1QCG2DW-IS INTERNE STROMEN - WATER - VLAAMSE MILIEUMAATSCHAPPIJ (VMM)
- QBX-3QCG2DA-WT WERKING EN TOELAGEN - WATER - BLUE DEAL: PLANNEN MAKEN EN PROJECTEN UITVOEREN VOOR HET BEREIKEN VAN EEN GOEDE ECOLOGISCHE TOESTAND, BESCHERMING TEGEN WATEROVERLAST EN VOORKOMING VAN DROOGTE
- QBX-2QCGADA-OW - BLUE DEAL: PLANNEN MAKEN EN PROJECTEN UITVOEREN VOOR HET BEREIKEN VAN EEN GOEDE ECOLOGISCHE TOESTAND, BESCHERMING TEGEN WATEROVERLAST EN VOORKOMING VAN DROOGTE

3.ISE Bodem en Ondergrond

3.1 Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)						
	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	2.750	566	3.316	2.655	397	3.052
Toelagen (interne stromen (IS))	0	0	0	0	0	0
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0

Totaal	2.750	566	3.316	2.655	397	3.052
---------------	--------------	------------	--------------	--------------	------------	--------------

GEZONDE BODEMS

We werken aan de omzetting en uitvoering van de **Soil Monitoring Law** (SML) binnen de beschikbare middelen. Zo bereiden we de verplichte uitbouw van een operationeel meetnet voor. Dit doen we maximaal op basis van reeds bestaande Vlaamse en Europese meetnetten. Hierbij voorzien we in de verderzetting van de bodemkoolstofmonitoring en vormen deze om naar een volwaardig en geïntegreerd monitoringprogramma met betrekking tot bodemgezondheid.

We voorzien de eerste stappen in de goedkeuring van een aangepast **Bodemdecreet** en daarbij aansluitend de uitwerking van een aangepast VLAREBO. Via wetenschappelijk onderzoek bepalen we zogenoemde 'triggerwaarden' voor Vlaanderen en bouwen we, met wetenschappelijke ondersteuning, de expertise verder uit die nodig is voor de erosiemodellering binnen deze monitoring. Acties rond steun voor bodemgezondheid en bodemveerkracht maken deel uit van het Bodemzorgplan. Voor de uitvoering van de taken in het kader van de Soil Monitoring Law wordt in 2027 een bedrag van **1,2 mio euro** voorzien.

We werken met onze partnerentiteiten en de betrokken stakeholders integraal en transversaal samen aan de verdere opmaak en uitvoering van een **Bodemzorgplan**. We verbeteren de bodemgezondheid, vergroten het bodembewustzijn en faciliteren bodembewust handelen door het aanreiken van kennis en het stimuleren van goede bodemzorgpraktijken

Bodemosie leidt tot verlies van bodemkwaliteit, modderoverlast in woonkernen en overmatige sedimentaanvoer naar waterlopen, infrastructuur en natuurgebieden. We ondersteunen daarom via de erosiecoördinatoren de toepassing van erosiemaatregelen op alle erosiegevoelige percelen. Via de **gebiedswerking** ondersteunen we een integrale aanpak van erosie, modderoverlast en overmatige sedimentaanvoer naar de waterlopen. We bouwen onze expertise voor de **erosie- en sedimentmodellering** verder uit zodat ondersteunende datalagen, scenario-analyses en indicatoren structureel kunnen worden ingezet voor datagedreven gebiedswerking en beleidsvorming. De aanleg van **bufferende erosiebestrijdingsmaatregelen** via het Erosiebesluit wordt voortgezet. Zo dragen we bij aan een klimaatrobuust sponslandschap dat beter bestand is tegen intense neerslag. Voor de opmaak van een erosiebestrijdingsplan en de uitvoering van erosiebestrijdingswerken wordt in 2027 **1,7 mio euro** voorzien, aangevuld met **1 mio euro** Blue Deal-middelen.

We werken samen met Europese partners in de EU-projecten '**Soilwise**' voor het uitbouwen van een Europees platform voor bodemkennis en -data en '**ClimASed**' en '**MUDCAP**' voor de inventarisatie, modellering en het reduceren van sedimentaanvoer en het risico op modderstromen, rekening houdend met klimaatverandering.

OPTIMAAL BENUTTE ONDERGROND

Voor de verzekering van de minerale grondstoffenbevoorrading in Vlaanderen werken we in het kader van het oppervlakedelfstoffendecreet aan een **geactualiseerd Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan**. Vlaanderen blijft immers sterk afhankelijk van de import van primaire delfstoffen, die grotendeels worden ingezet in de Vlaamse industrie. Deze importafhankelijkheid is vooral hoog bij grof zand en grind. We optimaliseren verder de inzet van minerale grondstoffen afkomstig uit grondverzet.

In uitvoering van de Critical Raw Materials Act (CRMA) geven we uitvoering aan het **Vlaamse exploratieprogramma kritieke grondstoffen (2025–2029)** met geologisch en geofysisch onderzoek, de analyse van bestaande boringen en geologische gegevens, aanvullend terreinonderzoek waar nodig, onderzoek naar het voorkomen van kritieke grondstoffen, waaronder lithium in diepe formatiewaters en de actualisatie van de **Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV)**. We faciliteren de **boorbedrijven** verder in de verplichte rapportage van hun booractiviteiten.

We maken werk van een **voorstel van beleidsopties** voor de bescherming van de **ondiepe ondergrond**, de onderlinge afstemming van ondergrondse functies en het mee sturend maken van de ondiepe ondergrond bij het omgevingsbeleid.

In toenemende mate wordt de **diepe ondergrond** in Vlaanderen onder meer ingezet als bron van hernieuwbare energie (aardwarmte) en als grootschalig opslagmedium voor seizoensgebonden energie-onevenwichten (o.a. voor de opslag van aardgas en warm water) zodat we initiatieven nemen om het potentieel voor hernieuwbare energie in de Vlaamse diepe ondergrond beter in te schatten. In het kader van het decreet diepe ondergrond voorzien we in de finalisering van een **structuurvisie**.

We maken ook werk van een verkennende analyse van en aanbevelingen voor een **juridisch kader voor ondergronddata** in Vlaanderen in functie van de centralisatie en beschikbaarheid van waardevolle ondergrondgegevens die een duurzaam beleid inzake de (diepe) ondergrond kunnen versterken.

Relevante begrotingsartikelen:

QB0-1QCG2EA-WT - NAAR GEZONDE BODEMS, BODEMVERONTREINIGING AANPAKKEN EN OPTIMAAL BENUTTEN VAN DE ONDERGROND

QB0-1QCE2OA-WT - NAAR EEN HAALBAAR OMGEVINGSBELEID, PUBLIEKE MIDDELEN EFFECTIEF INZETTEN

3.2 DAB en rechtspersonen

WE GARANDEREN BODEMKWALITEIT VIA BODEMSANERING

Naast het voorkomen van nieuwe bodemverontreiniging is het verminderen van bodemverontreiniging door een adequate aanpak van risico's een prioriteit. In 2027 wordt er **28,2 mio euro** opgenomen uit het Bodembeschermingsfonds: **21,2 mio euro** voor ambtshalve saneringen, **2 mio euro** voor de cofinanciering van bodemsaneringswerken, **1,3 mio euro** voor bodemonderzoeken, **2,1 mio euro** voor het uitgebreider bodemattest en de ontsluiting van bodeminformatie en **1,5 mio euro** voor asbest in scholen.

We zetten de **onderzoeken van risicogronden** voort, zodat tegen 2036 voor de **historische bodemverontreinigingen waarvoor sanering noodzakelijk is**, het saneringstraject is opgestart. Naast de standaardaanpak van risicogronden voorzien we een gecoördineerde aanpak voor bodemverontreiniging op niet-risicogronden en voor diffuse verontreiniging. We blijven risicolocaties saneren en verbreden naar een aanpak voor aanvaardbare risico's op alle gronden.

We prioriteren steeds op basis van de risico's. Om dit beleid mee te ondersteunen ontvangt VLABOTEX VZW subsidies voor de sanering van nieuw- en

droogkuisbedrijven en TERSANA VZW voor de sanering van garage- en koetswerkbedrijven. Hiervoor is in totaal **2,4 mio euro** voorzien.

Om maximaal het principe 'de vervuiler betaalt' te blijven hanteren en een antwoord te bieden op actuele noden, passen we deze legislatuur onze **bodemwetgeving** aan. Zo vereenvoudigen we procedureel de wetgeving en combineren we dit met een verduidelijking van de rol van elke partner in het bodembeleid, OVAM, de onderzoeks- of saneringsplichtige, de erkende bodemsaneringsdeskundige (eBSD) en de erkende bodembeheerorganisatie (eBBO).

WE VERSTERKEN BODEMKWALITEIT VIA BODEMZORG

Behalve op bodemonderzoek en -sanering zetten we met het oog op een goede bodemkwaliteit ook in op bodembewustzijn. We maken werk van een **Vlaams Bodemzorgplan**.

WE ONTSLUITEN BODEMINFORMATIE DIGITAAL

Bij de implementatie van de Europese **Soil Monitoring Law** zetten we in op de opzet van een bodemmeetnet, de aandacht voor bodemzorg en de digitale ontsluiting van bodeminformatie. We zetten in op een datagedreven beleid en bieden een vlotte toegang tot bodeminformatie via gebruiksvriendelijke tools. Het budget voor bodeminformatie is **3,8 mio euro**.

Relevante begrotingsartikelen:

QBX-3QCG2EV-IS - INTERNE STROMEN - OPENBARE VLAAMSE AFVALSTOFFENMAATSCHAPPIJ (OVAM)

QBX-3QCG2EA-WT, QJ0-AQCG2EA-WT - WERKING EN TOELAGEN - EEN ONDERBOUWD BODEMBELEID VIA HERSTEL VAN BODEMDIENSTEN EN BODEMZORG EN VIA HET VERSTANDIG BENUTTEN VAN DE ONDERGROND

QJ0-AQCG2EA-WT - WERKING EN TOELAGEN - EEN ONDERBOUWD BODEMBELEID VIA HERSTEL VAN BODEMDIENSTEN EN BODEMZORG EN VIA HET VERSTANDIG BENUTTEN VAN DE ONDERGROND

4. ISE Natuur en Biodiversiteit

4.1 Vlaamse Gemeenschap

	AO			TO		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-ontvangsten (werking en toelagen (OW))	5.571	0	5.571	10.842	-3	10.839
Toelagen (ontvangsten interne stromen (OI))	0	0	0	0	0	0
Overige (ontvangsten leningen)	0	0	0	500	-109	391

(OL), ontvangsten participaties (OP); geen ESR-impact)						
Totaal	5.571	0	5.571	11.342	-112	11.230

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	17.758	289	18.047	19.710	-61	19.649
Toelagen (interne stromen (IS))	3.650	0	3.650	3.599	0	3.599
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	500	0	500	500	0	500
Totaal	21.908	289	22.197	23.809	-61	23.748
Aanwending VAK-ruiter						

WE ZORGEN VOOR MEER EN BETERE NATUUR

De Europese **Natuurherstelverordening** stelt bindende streefdoelen en inspanningsverbintenissen vast om verschillende ecosystemen te herstellen.

In uitvoering van de Natuurherstelverordening wordt het Belgisch ontwerp van natuurherstelplan, waarin het Vlaamse onderdeel van het nationaal natuurherstelplan is geïntegreerd, ingediend bij de Europese Commissie. Dit ontwerp bevat een raming van de kosten voor de uitvoering van de maatregelen en een raming van de voorgenomen publieke, private en EU-financiering.

Het ontwerp van Vlaams natuurherstelplan wordt na verwerking van de resultaten van de socio-economische impactanalyse, de plan-MER, het openbaar onderzoek en stakeholderoverleg en de feedback van de Europese Commissie als definitief Natuurherstelplan vastgesteld in de tweede helft van 2027. De uitvoering in Vlaanderen zal worden vormgegeven via periodieke uitvoeringsplannen, die jaarlijks vertaald worden naar de begroting.

We voeren het programma voor **stikstofsanering** verder uit, op basis van een rollend meerjaren-uitvoeringsprogramma, in overeenstemming met de bepalingen van de PAS en het Stikstofdecreet. Dit programma omvat herstelmaatregelen op perceelschaal en hydrologische herstelmaatregelen op landschapsschaal. De aanpak is eveneens gericht op de verdere realisatie van de Europese natuurdoelen (S-IHD) binnen SBZ-H via de instelling van 'passend beheer' in natuurbeheerplannen, inclusief het nemen van stikstofsaneringsmaatregelen. We mobiliseren onze partners om hier mee werk van te maken, dit kan onder meer via

een Wetlandplan waarbij in specifieke deelzones van de SBZ-H hydrologisch herstel uitgevoerd wordt.

We versnellen de **allocatie van de nog openstaande natuurdoelen**, voortbouwend op de resultaten van 2 studies die aflopen in 2026: enerzijds over de allocatie van de natuurdoelen in de maatwerkgebieden en anderzijds over de evaluatie van het passend beheer in alle SBZ-H. We zetten via deze weg de inspanning verder met betrekking tot de instandhoudingsdoelen om uiterlijk tegen 2030 de allocatie te beëindigen van de natuurdoelen in habitatrichtlijngebieden (SBZ-H). Voor het herstel op landschapsschaal werken mijn administraties samen aan projecten en maatregelen die diverse ecohydrologische knelpunten aanpakken (oppervlaktewaterkwaliteit, grondwaterkwaliteit, waterpeil, dynamiek, infiltratie e.d.), met prioriteit voor de maatwerkgebieden.

We werken verder aan de realisatie van de doelstelling van **10.000 ha extra bos** tegen 2030 (ten opzichte van 2019) en volgen dit op met de Bosteller. Dit gebeurt via een tweesporenbeleid, waarbij de sterkste schouders de grote bosstructuren versterken en, in samenwerking met de lokale besturen, meer buurt-, dorps- en stadsbossen ontwikkelen. Dit zijn bossen die enerzijds een belangrijke ecologische waarde hebben, maar er gaat ook speciale aandacht uit naar het sociale aspect van deze bossen. Deze subsidie geeft de besturen alvast een extra duw in de rug. We ondersteunen de lokale besturen hierbij door aankoopsubsidies en door technische en administratieve ontzorging aan te bieden door BOS+ en de Koepel van de Bosgroepen. We evalueren de gelanceerde piloot-projectoproep naar private partijen voor de aanleg van Natura 2000-bossen en beslissen op basis van de respons of er een verderzetting komt van deze projectoproep. We blijven ook verder investeren in **beheer en beheerplanning**. Tegen 2030 is het doel om 150.000 hectare natuur onder effectief natuurbeheer te brengen, laatste INBO rapport 2026 (115.343 ha), met een focus op de realisatie van Europese natuur- en klimaatdoelen, en stikstofsanering. Dit gebeurt met aandacht voor klimaatadaptief beheer en rekening houdend met de evaluatie van het gevoerde beheer, via de zesjaarlijkse beheerplancycclus. In de eigen Vlaamse domeinen is het doel om in 2027, 8000 ha nieuw of hernieuwd areaal onder passend beheer te brengen.

Samenwerking met partners, zoals terreinbeherende verenigingen en landeigenaars, is essentieel om de Vlaamse beleidsdoelen op een geïntegreerde manier te realiseren. Bij de opmaak van beheerplannen wordt ook ruime aandacht besteed aan maatschappelijke betrokkenheid en dialoog met direct belanghebbenden.

We werken volop aan het herstel en de ontwikkeling van **natte natuur**, om Vlaanderen beter te wapenen tegen de effecten van de klimaatverandering.

Het **Scheldeprogramma**, met het Sigmaplan en de natuurontwikkeling in en om de Antwerpse haven, focust op natte natuur in combinatie met veiligheid, havenontwikkeling of landbouw. We voeren dit langetermijnprogramma verder uit in meerdere projectgebieden.

Ook binnen de **Blue Deal** realiseren we, samen met tal van partners, projecten die bijdragen aan meer waterveiligheid, waterbeschikbaarheid, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Daarbij zetten we in op zowel een rollend meerjarenprogramma voor natte natuur als op een aantal strategische gebiedsgerichte programma's.

In de **Dendervallei** concretiseren we het uitvoeringsprogramma TOP Dender 2026-2030 van het Strategisch plan Ruimte voor Water. Verder realiseren we de

eerste quick wins op het terrein en werken we verder aan de proactieve aankoop van slecht gelegen woningen en (andere) bedrijfsgebouwen om de schadeposten bij overstromingen te beperken.

Wat betreft **Rivierherstel Leie** geven we uitvoering aan de realisatie van natte terrestrische natuur zoals voorzien in het besluit van de Vlaamse Regering van 14 juli 2025. De inrichtingswerken in het deelgebied Neerhoek worden afgerond en deze in deelgebied Bavikhove worden opgestart.

Wat betreft **Kustvisie** geven we uitvoering aan de beslissing van de Vlaamse Regering m.b.t. de definitieve goedkeuring van het strategisch beleidsplan Kustvisie. We communiceren de resultaten van de natuurontwikkelingsvisie Kust (NOVIK) en maken werk van een ADC-toets

In kader van **Weerbare Westhoek** geven we ook uitvoering aan het advies van de taskforce. We maken werk van de realisatie van de bronmaatregelen in de Ijzervallei. Dit omvat o.a. de ontwikkeling van sponslandschappen, de bosuitbreiding van bestaande boscomplexen op de flanken van Ijzer- en Handzamevallei, het dynamisch peilbeheer in het valleien en ingrepen met het oog op systeemherstel van kleinere waterlopen.

Verspreid over de vallei van de **Kleine Nete** liggen er deelgebieden van het Natura 2000 gebied BE2100026 - Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden, de Zegge en de Ronde Put. Binnen deze deelgebieden wordt werk gemaakt van de realisatie van de vastgestelde Natura 2000-doelen via de inzet van natuurinrichting, gebiedsgerichte handhavingstrajecten en rivier- en valleierherstelprojecten zoals het hydrologisch herstel in de vallei van de Kleine Nete ter hoogte van De Zegge en het Olens Broek.

Vanuit de bestaande werking en partnerschappen zal werk worden gemaakt van strategische visievorming en een bijhorend actieprogramma voor 2030-2050.

Bijkomend maken we ook onze Vlaamse natuur weerbaarder tegen de klimaatverandering, door **klimaatadaptief beheer** te integreren in de beheerplannen en door de versnelde omvorming van soortenarme en/of structuurarme bossen.

Het Vlaamse actieplan over **natuurbranden** worden doorvertaald naar een operationeel plan. Voortbouwend op eerdere piloottrajecten worden verdere stappen gezet m.b.t. de vroegtijdige detectie van natuurbranden.

Niet alleen de hoogwaardige natuur verdient aandacht, ik wil ook een lans breken voor **natuur en groen in de directe leefomgeving**. Op basis van de ervaringen met de concrete vergroeningsprojecten bij zorgvoorzieningen, worden in 2027 een kwaliteitskader en praktische instrumenten aangeboden aan organisaties en lokale besturen. Hiermee worden ze ondersteund om natuur doelgericht in te zetten voor gezondheids- en welzijnsdoelen, en tegelijk natuurkwaliteit te realiseren.

Het is mijn intentie om op basis van de resultaten van de verkenning van een instrument 'agrobeheerplan' een pilootproject op om de mogelijkheden van een flexibeler statuut van nieuwe kleine natuur- en landschapselementen in het landbouwgebied in de praktijk te testen. Dit met de doelstelling om tot méér

biodiversiteit in het landbouwgebied te komen, door een samenwerking met meerdere partners.

Ik hecht veel belang aan toegankelijke en kwaliteitsvolle **natuurbeleving**. Ook in 2027 beoog ik de goedkeuring van een 80-tal toegankelijkheidsregelingen voor natuur- en bosgebieden, goed voor ca. 4.000 bijkomende hectaren waar de toegankelijkheid voor verschillende categorieën van gebruikers van natuur geregeld wordt. In samenwerking met Inter - Toegankelijk Vlaanderen wordt tegen eind 2028 per provincie één domein integraal toegankelijk ingericht. Uit deze inrichtingen willen we leren als en hoe een kwaliteitsvol aanbod van integrale toegankelijke paden/domeinen in Vlaanderen uitgebouwd kan worden.

We werken tegelijk aan de ambitie om meer ruimte te creëren voor spelen, ontmoeten en buiten zijn, onder meer in samenwerking met de minister van Jeugd.

Vanaf juni 2027 wordt **zwemmen in publieke open waters** een recht, conform de op mijn initiatief goedgekeurde conceptnota omtrent zwemmen in open water in samenwerking met de minister van Sport.

Lokale coalities kunnen een hefboom zijn voor uitvoering van het Vlaamse beleid. Daarom trek ik middelen uit voor de ondersteuning van de **Bosgroepen** en wil ik de samenwerking structureel verder verankeren. Dit met respect voor de bevoegdheid van de provincies voor de erkenning, subsidiëring en opvolging van de bosgroepen.

We maken optimaal gebruik van de mogelijkheden inzake **Europese cofinanciering**. Het Agentschap voor Natuur en Bos is partner in 21 lopende Europese projecten binnen de programma's LIFE, Interreg en Horizon Europe. Deze projecten zijn goed voor een totaal van **28,2 mio euro** Europese cofinanciering binnen het totale projectenbudget van **45,5 mio euro**.

We werken samen met de **Vlaamse Parken** voor de uitvoering van de doelstellingen binnen hun masterplannen en operationele plannen, en ondersteunen hun werking door organisatie van een lerend netwerk tussen de parkbureaus en de relevante overheidsentiteiten en coördinatie van communicatie-acties op Vlaams niveau.

In het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) voor de periode 2023-2027 sluiten we in 2026 **beheerovereenkomsten** die van start gaan op 1 januari 2027. In 2027 bereiden we de beheerovereenkomsten voor de periode na 2027 voor. We organiseren een brede bevraging over de verschillende instrumenten. De resultaten nemen we mee in de optimalisatie van de betreffende GLB-instrumenten.

WE VOEREN EEN DOELTREFFEND SOORTENBELEID EN - BEHEER

Op basis van de resultaten en aanbevelingen uit het evaluatieonderzoek naar de **Soortenbeschermingsprogramma's en beheerregelingen** starten we in 2027 met de concretisering en de uitrol van een nieuwe wetenschappelijk gestuurde aanpak inzake soortenbescherming. De basis van het nieuwe model wil ik meer leefgebiedgericht maken waardoor we versneld, effectiever en efficiënter prioritair aangeduide soorten, maar ook meelifters in een gunstige staat van instandhouding kunnen brengen.

We voeren de nationale en internationale wettelijke verplichtingen inzake de monitoring van **ziekten bij de wilde fauna** verder uit en zetten daarnaast verder

in op een efficiënt preventiebeheer en crisisbeheer, in samenwerking met de andere betrokken bevoegde overheden.

We bouwen verder aan het preventiebeleid rond de **wolf**, met aandacht voor de subsidiëring van preventieve maatregelen, de regeling met betrekking tot schadevergoeding en de ondersteuning van en door het Wolf Fencing Team. We bouwen verder aan een nieuw, juridisch robuust kader waarmee mijn administratie snel en onderbouwd kan optreden wanneer wolven problematisch gedrag vertonen.

We concretiseren, in samenwerking met de betrokken lidstaten en op basis van de meest recente wetenschappelijke richtsnoeren, referentiewaarden voor de gunstige staat van instandhouding van de wolf als fundament voor toekomstige instandhoudingsdoelstellingen en beleidsmaatregelen.

Voor de **bever** wil ik starten met een bijgestuurde gebiedsgerichte aanpak aangepast aan de groeiende populatie en de daarbij horende uitdagingen en kansen. De impact van deze bijsturing wordt goed opgevolgd zodat deze na evaluatie en waar nodig kan worden bijgestuurd.

We voorzien regelmatig overleg met de stakeholders om op basis van het nieuw **Everzwijnplan** een doelmatig beheer op het terrein te realiseren. In lijn met het Everzwijnplan, zal er een gecoördineerde aanpak verdergezet worden om het stakeholderoverleg verder te faciliteren opdat de lokale jachtsector het everzwijnbeheer maximaal zelf kan aanpakken.

We voeren de acties uit het **Vlaamse actieplan Wilde Bestuivers** (2022-2030) uit en stellen dit bij aan de nieuwe noden

We zetten in 2027 ook de Vlaamse kosten effectieve aanpak van **invasieve uitheemse soorten verder** via duidelijkere verantwoordelijkheden, een risicogestuurde prioritering en een versterkte inzet op preventie, monitoring en snelle bestrijding van soorten in een vroeg invasiestadium. Een versterkte samenwerking waarbij de bevoegde instanties hun verantwoordelijkheid opnemen, wordt voor relevante soorten prioritair (verder) uitgebouwd.

We voeren een aantal aanpassingen van de **jachtwetgeving** door op basis van wat meest prioritair is voor natuurbeheer en stakeholders. Ik verken een geoptimaliseerde regeling rond de organisatie van de jachtexamens met een logistieke en organisatorische rol voor erkende examencentra en een overheid die de inhoudelijke lijnen uitzet en controleert. Ik optimaliseer de jachtplannen door een optimalisatie jaarrond mogelijk te maken.

WE VERBETEREN ONS INSTRUMENTARIUM EN MAKEN HET DOELTREFFENDER

Nieuwe technologie maakt een geïntegreerde, datagedreven aanpak van natuurbeheer mogelijk, waarbij AI, satellietdata, luchtbeelden, drones, sensoren en terreinexpertise samenkomen om sneller, slimmer en toekomstgerichter beslissingen te nemen.

De actualiteit toont onomstotelijk hoe belangrijk het is om natuurbrand snel te detecteren en zo snel mogelijk in te grijpen. In 2027 volgt **opschaling van het project Natuurbranddetectie**, op basis van de ervaring in de pilootprojecten in Noord-Limburg.

Met het project Nature Guardian wordt **drone- en satellietgestuurde vegetatiemonitoring** voor diverse beleidsprocessen uitgetest, wat tot heel wat efficiëntiewinsten moet leiden.

We zetten de werking rond het **voorkomen van overtredingen op de natuurreggeving** verder.

Het **Kaderdecreet Vlaamse Handhaving** wordt geïmplementeerd. Door het programmatisch handhaven focussen we ons op de prioriteiten en bevorderen we de informatiedoorstroming en dialoog met de betrokken koepelorganisaties en overheden.

In het verlengde van het **actieprogramma inzake rechtszekere en robuuste vergunningen** leggen we ons verder toe op het verlenen van duidelijke, goed gemotiveerde en oplossingsgerichte adviezen, machtigingen en vergunningen, en zetten daarvoor ook extra in op vooroverleg. Parallel aan en in navolging van de aanpassingen aan het Omgevingsloket in uitvoering van de inwerkingtreding van de modulaire omgevingsvergunning, bouwen we met OmgevingOS aan een geïntegreerd digitaal ecosysteem dat aanvragers, adviesinstanties en vergunningverleners ondersteunt om sneller, transparanter en kwaliteitsvoller tot robuuste vergunningen te komen.

Mijn administratie is gestart met een gespreide **evaluatie van de verschillende subsidiekaders** en zet dit verder in 2027. Ik wil daarmee komen tot een strategisch subsidiebeleid, met systematische evaluatie van bestaande subsidieregelingen op doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid, in lijn met de Vlaamse Codex Overheidsfinanciën. Het uitgangspunt hierbij is "minder complexiteit, meer impact". Op die manier wil ik komen tot een sterk toekomstig kader, waarbij subsidies beleidsrelevant, efficiënt en rechtmatig zijn.

Gelet op de budgettaire uitdagingen die zich stellen, wil ik ook privé-middelen als hefboom aanspreken voor natuurherstel. We verkennen **carboncredits** binnen het samenwerkingsverband van het Koolstofplatform Vlaanderen en bereiden de implementatie ervan voor. Daarnaast wordt gekeken of er zich opportuniteiten voordoen voor pilootprojecten inzake **habitatbanking en biodiversiteitscredits** en wordt daarvoor een aanpak uitgetekend. Tegelijk verkennen we de opstart van een pilootfonds voor natuur- en waterherstel, dat publieke en private middelen samenbrengt en investeert in projecten die bijdragen aan natuurherstel en natuur- en waterbeheer.

WETENSCHAPPELIJKE ONDERBOUWING EN EVALUATIE VOOR EEN DOELTREFFEND NATUURBELEID

In uitvoering van de **Europese Natuurherstelverordening**, bouwen we de nodige monitoring verder uit, waaronder samen met de andere gewesten het bestuiversmonitoringsnetwerk (EU-PoMS), en koppelen hieraan onderzoek naar populatietrends van bestuivers en andere insecten. Daarnaast finaliseren we in samenwerking met onze partners de Socio-Economische Impactanalyse (SEIA) en zorgen we voor een sterke wetenschappelijke onderbouwing rond ecosystemen, habitats, soorten, leefgebieden en ecologische processen. We brengen prioritaire natuurherstelgebieden en herstelmaatregelen op het vlak van ruimte, bodem, hydrologie, typische soorten en ecologische connectiviteit in kaart. Daarnaast bepalen we, éénmaal de Europese richtsnoeren hiervoor duidelijk zijn, gunstige referentieoppervlakten en bevredigende niveaus voor de opvolging van het natuurherstel.

In 2027 publiceren we nieuwe **natuurindicatoren** voor de opvolging van Vlaamse, Europese en internationale beleidskaders en verbeteren we de toegankelijkheid van de website Natuurindicatoren.

Voor het **Vlaamse Biodiversiteitsportaal** zetten we verder in op de ontsluiting van waarnemingsgegevens. Zo versterken we de beschikbaarheid van

kwaliteitsvolle biodiversiteitsgegevens voor beleid, vergunningverlening, terreinbeheer en wetenschappelijk onderzoek.

We zetten de bestaande meetnetten voor **bosmonitoring** verder: de Vlaamse bosinventaris, het meetnet onbeheerde bossen, het bosvitaliteitsmeetnet, en het meetnet voor atmosferische depositie. Zo levert mijn administratie de kennis en data die nodig zijn voor een klimaatrobuust bosbeheer.

In 2027 ronden we de RuBBio-studie over **bodembiodiversiteit** in het Vlaamse ruimtebeslag af, ontsluiten we de soortgegevens via het Vlaamse Biodiversiteitsportaal en formuleren we gericht advies voor bodembeheer.

We ondersteunen de nieuwe leefgebiedgerichte aanpak van soortenbescherming door wetenschappelijk onderzoek naar ecoprofielen en multisoortenbenaderingen. Daarnaast zorgen we voor de wetenschappelijke onderbouwing en evaluatie van aanvullende soortgerichte maatregelen.

We werken verder aan de uitrol van meetnetten voor terrestrische en aquatische **uithemse soorten** voor de vroegtijdige detectie van nieuwe soorten en de opvolging van reeds gevestigde populaties. Daarnaast onderzoeken we de doeltreffendheid en haalbaarheid van beheermethoden voor prioritaire invasieve uithemse soorten in Vlaanderen.

We evalueren de haalbaarheid van natuurdoelen, de verwachte trends bij dalende stikstofdepositie en de doeltreffendheid van maatregelen om overtollige stikstof in natuurgebieden te verminderen. Via **PAS-effectmonitoring** volgen we het natuurlijk milieu van Europees beschermde habitattypes verder op. Zo brengen we de milieudruk door vermessing in beschermde natuur systematisch in beeld ter ondersteuning van de evaluatie van het stikstofbeleid. Ook zetten we het ecohydrologische onderzoek in de PAS-maatwerkgebieden verder.

Als ondersteuning van het beleidsplan **Zorgwekkende Stoffen** brengen we de aanwezigheid, verspreiding en effecten van onder meer pesticiden en ultrakorte keten-PFAS in terrestrische en aquatische ecosystemen in kaart, met bijzondere aandacht voor Speciale Beschermingszones en de blootstellingsrisico's van beschermde toppredatoren zoals de otter.

We versterken ook de kennis over de **gezondheid van wilde fauna** en de relatie tussen ziekten, populatiedynamiek, biodiversiteit en leefomgeving. We ontwikkelen een systeem voor vroegtijdige detectie van gezondheidsrisico's voor wilde populaties vanuit een One Health-perspectief. In 2027 volgen we specifiek het voorkomen van vogelgriep bij koloniebroedende zeevogels verder op.

In 2027 versterken we de wetenschappelijke onderbouwing en toepasbaarheid van **natuurgebaseerde oplossingen**. Via de Europese projecten ALFAwetlands en RestMod ontwikkelen we praktische instrumenten voor de ondersteuning van natuurherstel in wetlands, bossen en graslanden. Binnen het LIFE project PFASTER onderzoeken we in welke mate natuurgebaseerde oplossingen kunnen bijdragen aan PFAS-verwijdering en volgen we de verspreiding van PFAS doorheen de voedselketen op. Samen met partners ontwikkelen we de nodige kennis om de sponsfunctie in en rond steden te verbeteren.

We zetten in op **ecohydrologische onderzoek** en leggen ecohydrologische referentiewaarden vast voor grondwaterchemie en -dynamiek als kader voor het behoud en herstel van beschermde natuurtypen. We benutten hiervoor de gegevens uit de PAS-effectmonitoring en het Habitatkwaliteitsmeetnet. We adviseren en evalueren rivierherstelmaatregelen en doen onderzoek naar de impact van Aquathermie. Voor een duurzaam visserijbeleid en visstandbeheer onderbouwen we het **wegwerken van vismigratiebarrières** in openbare

wateren. Binnen de Blue Deal bouwen we (internationale) samenwerkingen uit om de ecosysteemdiensten van groenblauwe netwerken te verbeteren.

We versterken de wetenschappelijke onderbouwing van het **Sigmaplan** door habitatherstel op te volgen, het klimaatmitigatie-potentieel in kaart te brengen en ecologisch inrichtingsadvies te formuleren. We zetten mee de schouders onder het jubileumjaar '50 jaar Sigmaplan' en geven mee vorm aan het toekomstgerichte Sigma 3.0 plan, afgestemd met nieuwe klimaatprognoses.

We zetten het onderzoek naar **procesgestuurde natuur** verder. We onderzoeken hoe extensieve begrazing de vegetatiestructuur, flora en fauna beïnvloedt en in welke mate dit bijdraagt aan de vooropgestelde natuurdoelen. Daarnaast starten we onderzoek naar de invloed van **natuur- en landschapsbeheer op brandrisico en brandveerkracht** van ecosystemen en ontwikkelen we beslissingsondersteunende instrumenten voor een geïntegreerde aanpak van natuurbeheer en brandrisico. Voor de **Vlaamse kust** ondersteunen we het beheer van duinen en schorren en dragen we bij aan een bredere toekomstvisie voor het kustbeschermingslint, met aandacht voor synergieën tussen natuurgebaseerde kustverdediging, duurzaam waterbeheer en natuurontwikkeling.

In de Zwinstreek versterken we de samenwerking tussen landbouw, waterbeheer, natuurbeheer en recreatie. In de valleigebieden van de Dijle, Zwarte Beek en De Zegge peilen we naar de ervaringen van actoren om hun betrokkenheid bij vernatting en natuurherstel te versterken of verder te zetten. Daarnaast doen we onderzoek naar **natuurherstel in samenwerking met landbouw** en via innovatieve beheerovereenkomsten. We voeren een meervoudige waardering uit van het bodemleven en blijven wetenschappelijke ondersteuning bieden bij de verdere onderbouwing van het mestbeleid.

We onderbouwen **klimaatadaptief bosbeheer** door de aanbevolen genetische herkomsten van boomsoorten te actualiseren en de effecten van klimaatverandering op bosfenologie en -vitaliteit te onderzoeken. Via COOLTREE en FOURCAST brengen we in kaart hoe de bosstructuur, beschaduwing en het beheer het microklimaat en daarmee de veerkracht en biodiversiteit van bossen beïnvloeden.

We zetten het **bodemkoolstofmonitoringnetwerk (Cmon)** voort voor de opvolging van koolstofvoorraden en de onderbouwing van Vlaamse en Europese rapportering.

We versterken samen met Vlaamse entiteiten en lokale besturen de kennisbasis voor **natuur in de bebouwde omgeving**. We ontsluiten informatie over groenblauwe terreinrealisaties en goede praktijken.

We versterken de wetenschappelijke basis voor **adaptief faunabeheer** samen met de betrokken actoren op het terrein. Hierbij zetten we in op nieuwe instrumenten zoals cameravallen, DNA-analyses, populatiemodellen en gestructureerde besluitvorming. We volgen de toestand en evolutie van kleinwild en grondbroedende vogelsoorten op, met bijzondere aandacht voor de haas en de patrijs. We onderzoeken hiervoor ook de inzetbaarheid van innovatieve monitoringsmethoden in de Vlaamse context en nemen de nodige initiatieven die bijdragen tot het herstel van deze soorten. In 2027 analyseren en rapporteren we naast de instandhoudingsdoelen ook publieksbevragingen over de wolf en het everzwijn om te peilen naar het maatschappelijk draagvlak voor het beheer en het beleid. Voor de bever volgen we de populaties op via territoriarapportages, actualiseren we de risicokaart en evalueren op het terrein de gevolgen van de afbakening van kernleefgebieden. Tot slot versterken we de kennis over schade door kraaiachtigen en onderbouwen we het beheer van soorten zoals de bruine rat en de muskusrat, met specifieke aandacht voor hun effecten op de biodiversiteit.

We versterken de kennis over de **wisselwerking tussen biodiversiteit, natuurverbondenheid en menselijke gezondheid** vanuit het One Health-principe. Daarbij brengen we in kaart hoe de inrichting en het beheer van de leefomgeving zowel biodiversiteit als fysieke en mentale gezondheid kunnen ondersteunen. We verbinden kennis uit de natuur- en gezondheidssector en vertalen de onderzoeksresultaten naar beleidsaanbevelingen.

In uitvoering van de Europese Verordening inzake Europese milieu-economische rekeningen publiceren we met het project **Flanders Ecosystem Accounting (FLEA)** de eerste ecosysteemrekeningen voor Vlaanderen. We valideren de ecosysteemkaart, testen methoden en data voor de rapportage en stemmen hierover af met de andere gewesten en de federale overheid.

Relevante begrotingsartikelen:

QD0-1QCG2FA-WT, QD0-9QCGAFA-OW, QDX-2QCGAFA-OP, QDX-2QCGAFA-OW, QDX-3QCG2FA-PA - MEER EN BETERE NATUUR EN EEN DOELTREFFEND SOORTENBELEID- EN BEHEER (ANB)

QD0-1QCG4FB-WT, QD0-9QCGTFB-OW, EEN DOELTREFFEND SOORTENBELEID- EN BEHEER - VISSERIJFONDS (ANB)

QD0-1QCG4FE-WT, QD0-9QCGTFE-OW - EEN DOELTREFFEND SOORTENBELEID- EN BEHEER - JACHTFONDS (ANB)

QD0-1QCG4FC-WT, QD0-9QCGTFC-OW - EEN DOELGERICHTE DEELNAME AAN HET INTERNATIONAAL EN EUROPEES BELEID - FONDS EU COFINANCIERING (ANB)

QD0-1QCG4FD-PA, QD0-1QCG4FD-WT, QD0-9QCGTFD-OI, QD0-9QCGTFD-OP, QD0-9QCGTFD-OW - MEER EN BETERE NATUUR - BOSSENCOMPENSATIEFONDS (ANB)

QC0-1QCG2FF-WT: WERKING EN TOELAGEN - NATUUR EN BIODIVERSITEIT - WETENSCHAPPELIJKE ONDERBOUWING EN EVALUATIE VOOR EEN DOELTREFFEND NATUURBELEID (INBO)

QB0-1QCG2FR-IS: INTERNE STROMEN - NATUUR EN BIODIVERSITEIT - EIGEN VERMOGEN INBO (INBO)

4.2 DAB en rechtspersonen

Dit begrotingsartikel omvat de gebundelde middelen van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) binnen het Minafonds. Deze middelen worden voornamelijk aangewend voor uitgaven op het gebied van biodiversiteitsbeleid, beleidsvoorbereiding, en de aankoop, inrichting en het beheer van het patrimonium van het ANB. Dit alles gebeurt in het kader van de realisatie van de Europese natuurdoelen. Voor de toelichting zie hierboven.

5.ISE Lucht

5.1 Vlaamse Gemeenschap

De gebundelde middelen van VMM worden aangewend voor uitgaven op het gebied van luchtbeleid en de realisatie ervan. Voor de inhoudelijke toelichting hierbij, zie toelichting onder 'DAB en rechtspersonen'.

5.2 DAB en rechtspersonen

VORMGEVEN AAN EUROPEES, INTERNATIONAAL EN VLAAMS LUCHTBELEID

We volgen de onderhandelingen over de dossiers onder het **automobielpakket** (CO2-normen licht en zwaar vervoer, omnibuspakket, greening corporate fleet) en de revisie van het **protocol van Göteborg** verder op. De Europese Commissie lanceert mogelijk ook een nieuw voorstel tot herziening van de **ecodesign-eisen voor houtkachels**.

We stellen **routekaarten** op voor elke zone waar en elke pollutant waarvoor we in 2026 overschrijdingen hebben gemeten van de toekomstige Europese luchtkwaliteitsnormen. We gaan daarvoor in overleg met de lokale actoren en formuleren (lokale) aanvullende maatregelen op het Luchtbeleidsplan 2030 die nodig zijn om tegen 2030 overal de normen te halen. Op basis van de nog niet gevalideerde data van 2026 lijkt dit nodig te zijn voor de volgende gebieden: de Gentse kanaalzone (fijn stof), de agglomeraties Antwerpen en Gent (NO₂) en de haven van Antwerpen (NO₂). Eind 2027 leggen we de routekaarten voor aan de adviesraden en een openbaar onderzoek.

UITVOEREN VAN HET LUCHTBELEIDSPLAN

We voeren het geactualiseerde **Luchtbeleidsplan** zoals goedgekeurd door de Vlaamse Regering in 2026, verder uit. We werken samen met onze partners rond communicatie en uitvoering ervan onder de gemeenschappelijke koepel 'Samen voor zuivere lucht'.

We **rollen remote sensing uit**. Deze meetmethode laat toe om voertuigemissies op afstand en in reële rijomstandigheden te registreren. Met behulp van sensoren langs de weg worden uitlaatgassen gemeten terwijl voertuigen voorbijrijden, zonder dat ze moeten stoppen. De technologie koppelt deze emissiemetingen aan voertuiggegevens, waardoor kan worden vastgesteld welke voertuigen abnormaal veel uitstoten. Dit maakt het mogelijk om gericht op te treden bijvoorbeeld door de doorverwijzing naar een bijzondere keuring of wegkantcontrole en zo efficiënt emissiereducties te realiseren. Dit vereist een voldoende groot aantal metingen én een brede dekking van unieke voertuigen.

In 2027 voeren we een **evaluatie uit van de lage-emissiezones** zoals voorzien in het betreffende besluit. We integreren deze evaluatie in het vierde voortgangsrapport over het Luchtbeleidsplan 2030 en volgen de rechtspraak van de hangende procedure bij de Raad van State op.

Om tegen 2030 aan de AFIR-verplichtingen voor zeevaart te voldoen, moet de komende jaren **walstroom** worden uitgerold op 28 aanlegplaatsen. Voor 2027 zijn er drie installaties in aanbouw en wordt bekeken hoe de verdere uitrol van walstroom kan versneld worden, waarbij ook de meest aangewezen inzet van publieke ondersteuning wordt uitgewerkt.

We realiseren het kosteneffectieve reductiebeleid voor de industrie, door de geactualiseerde kosteneffectieve richtwaarden voor NO_x, SO₂, VOS en fijn stof uit het geactualiseerde Luchtbeleidsplan 2030 systematisch toe te passen in vergunningstrajecten. Daarbij verankeren we **emissiereductiemaatregelen voor NO_x-emissies van industriële stookinstallaties** op basis van de in 2026 uitgevoerde evaluatie van de emissiegrenswaarden en een studie van het BBT-kenniscentrum naar de technische en economische haalbaarheid van DeNO_x-maatregelen.

We versterken en concretiseren de risicogebaseerde **aanpak van PFAS en andere zorgwekkende stoffen in de lucht**. We hebben aandacht voor PFAS in vergunningstrajecten en screenen bestaande vergunningen op de noodzaak van bijkomende maatregelen, met bijzondere aandacht voor sectoren met een potentieel hoog PFAS-gebruik zoals de textielsector. Vlaanderen gaat voor rechtszekere, technisch haalbare en op aanvaardbare risico's gebaseerde normen,

o.a. op basis van BBT-studie PFAS-emissies naar lucht en de BBT-studie algemene emissiegrenswaarden voor zorgwekkende stoffen. Specifiek voor zware metalen wordt in overleg met de betrokken bedrijven een routekaart uitgewerkt.

Een **daling van de landbouwemissies** wordt verwezenlijkt door uitvoering van het Stikstofdecreet en door de uitvoering van de maatregelen uit het Luchtbeleidsplan 2030.

Via de planinitiatieven en vergunningsdossiers van de Vlaamse luchthavens **beheersen we de impact van luchtvaart op de luchtkwaliteit**. In 2027 gaat het over het ruimtelijk planinitiatief voor de omgeving van Brussels Airport Zaventem.

Samen met lokale overheden en de partners van het **Netwerkplatform Gezonde Lucht** brengen we noden en oplossingen rond de uitdaging in fijn stof en stedelijke luchtvervuiling verder in kaart.

METEN IS WETEN

Inzake monitoren en uitgebreide meetnetten leggen we geen verplichtingen op die verder gaan dan wat Europees of internationaal is afgesproken.

We zetten verder in op **extra monitoring, actualisatie en verfijning van modellen** in het kader van het Stikstofdecreet. In 2027 rapporteren we voor de eerste keer de resultaten van de 75 extra meetplaatsen NH₃ en ook al een deel van de resultaten van de herhaling van de AN2000-meetcampagne. We versterken het meetnet voor droge depositie door twee extra meetplaatsen te installeren. We zetten verder in op het verfijnen van de NH₃-emissiemodellering voor het uitrijden van mest. We gebruiken al deze resultaten om de modellen verder te verbeteren. We bekijken de resultaten van de isotopenstudie en nemen maatregelen waar nodig. We blijven samenwerken met Nederland in het grensgebied via een samenwerkingsovereenkomst.

In 2027 voorzien we ongeveer **1 mio euro** voor investeringen in de meetstations en **2 mio euro** voor het onderhoud en het uitvoeren van analyses van de toestandsmeetnetten lucht.

We volgen de uitstoot, de concentraties in de omgeving en de depositie van zorgwekkende stoffen verder op nabij potentiële hotspots en verdachte bronnen. We rapporteren de resultaten en nemen waar nodig bijkomende maatregelen. In 2027 houden we de focus op o.a. **PFAS, dioxines en zware metalen** en zetten daarbij in op **screeningsmetingen** nabij bedrijven die deze polluenten uitstoten.

Relevante begrotingsartikelen:

QB0-1QCG2DW-IS INTERNE STROMEN - WATER - VLAAMSE MILIEUMAATSCHAPPIJ (VMM) (werkingstoelage aan de VMM is integraal toegewezen aan het ISE Water, procentueel het grootste ISE binnen de VMM-begroting: ISE Water 92% en ISE Lucht 8%)

6.ISE Afval en Materialen

6.1 Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	AO			TO		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-ontvangsten (werking en toelagen (OW))	0	0	0	35.772	25.056	60.828
Toelagen (ontvangsten interne stromen (OI))	0	0	0	0	0	0
Overige (ontvangsten leningen (OL), ontvangsten participaties (OP); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	0	0	0	35.772	25.056	60.828

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	32.123	21.434	53.557	32.123	21.434	53.557
Toelagen (interne stromen (IS))	31.978	4.441	36.419	31.978	4.441	36.419
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	64.101	25.875	89.976	64.101	25.875	89.976
Aanwending VAK-ruiter						

Voor de inhoudelijke toelichting bij de OVAM-toelage en de middelen uit het UPV-fonds: zie toelichting onder 'DAB en rechtspersonen'.

6.2 DAB en rechtspersonen

VEILIG SLUITEN VAN MATERIAALKRINGLOPEN ZODAT HET VERBRUIK VAN PRIMAIRE GRONDSTOFFEN DAALT

Vlaanderen Circulair maakt in 2027 een doorstart naar een scherpere, doelgerichtere werking, op basis van de inzichten uit de evaluatie die in 2026 is afgerond. We investeren hierin opnieuw **1,8 mio euro**. We focussen op beleidsverankering en opschaling via het overheidsinstrumentarium, met expliciete keuzes in thema's, sectoren en inzet van mensen en middelen. De huidige structuur met werkagenda's en hefbomen wordt vervangen door een rollend werkprogramma dat jaarlijks wordt geactualiseerd. Het publiek-private ecosysteem blijft behouden als bron van kennis, signalen en partnerschappen.

We leveren onze bijdrage aan het nationale programma met maatregelen voor de circulariteit van kritieke grondstoffen.

Preventie is de hoogste trap in de afvalhiërarchie die in de Europese Kaderrichtlijn Afval en het Vlaamse Materialendecreet vastgelegd is. Het vermijden van afvalstoffen beperkt immers de negatieve effecten op het leefmilieu en het klimaat maximaal. Een sterk preventiebeleid biedt ook economische kansen en ondersteunt de Europese ambities rond strategische soevereiniteit. Stapsgewijs bouwen we hiertoe een Vlaamse strategie uit.

We lanceren een preventieprogramma **voedselverlies** om de doelstellingen uit de herziene Kaderrichtlijn Afval te realiseren. Samen met de andere gewesten maken we tijdig werk van een uitvoerend samenwerkingsakkoord voor de UPV textiel, in uitvoering van het samenwerkingsakkoord van 9 februari 2026 betreffende het kader voor de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid en met het oog op de Europese verplichting tegen 14 juni 2028.

Samen met het beleidsdomein Energie realiseren we fase 1 van de goedgekeurde conceptnota inzake de energieprestatie en de materiaalprestatie. We investeren daarbij in een efficiënt en werkbaar systeem dat toelaat om vanaf 2028 kwaliteitsvol het Global Warming Potential (GWP) van bouwwerken te berekenen bij nieuwbouwgebouwen groter dan 1000 m². We laten dit opnemen op het EPC Bouw, in lijn met de **EPB-richtlijn**.

Tegen 2030 willen we in Vlaanderen het **huishoudelijke restafval** met 30% reduceren tot 100 kg per inwoner, en een vergelijkbare reductie van 30% voor het gelijkaardig bedrijfsrestafval realiseren. Na evaluatie van de actuele realisatiegraad van de doelstellingen en acties voeren we noodzakelijke aanpassingen aan het Lokaal Materialenplan door. Daarmee samenhangend richten we de subsidies aan lokale besturen voor afval en materialen op de grootste uitdagingen op lokaal niveau.

De recyclagesector en de bedrijfswereld algemeen vragen om ondersteuning en vereenvoudiging. We lanceren een vervolg op het **uitvoeringsplan Kunststoffen** om de recyclage van kunststoffen en inzet van kunststofrecycalaat in Vlaanderen een boost te geven. We sturen de regeling voor de bronsortering op bouwerven in overleg met de sector bij. We bouwen verder aan een efficiënt Vlaams en Europees kader voor einde-afval, met daarbij de nodige aandacht voor kwaliteitsborging, helderheid en administratieve eenvoud. In uitvoering van de Europese regelgeving werken we diverse uitvoerende bepalingen uit (PPWR, ELV-verordening, F-gassen, ...). Eveneens investeren we in een **dataplatform** dat diverse data (MATIS, DIWASS, heffingen, ...) kan koppelen, en moet leiden tot betere inzichten om afval- en materialenbeleid te onderbouwen.

De ontvangsten van **afvalheffingen** stijgen in 2027 tot **85,5 mio euro**, onder meer als gevolg van de eerdere gelijkschakeling van de tarieven voor het verbranden van huishoudelijk en bedrijfsafval. In 2027 werken we aan een tweede stap in de vereenvoudiging en harmonisatie van de diverse (verlaagde) tarieven (en vrijstellingen). Daarvoor doorlopen we in 2026-2027 het wetgevende traject,

met het oog op een inwerkingtreding in 2028. Een deel van de inkomsten laten we terugvloeien richting de sectoren om te investeren in duurzame inzamel- en recyclagetechnieken om Vlaanderen als recyclagehub op de kaart te zetten.

We finaliseren en geven uitvoering aan het **Beleidsplan Zorgwekkende Stoffen** om de verontreiniging door zorgwekkende stoffen te verminderen via een geïntegreerde aanpak over alle milieucompartimenten en in de hele levenscyclus. Overeenkomstig het regeerakkoord zetten we daarbij in op een gebiedsspecifieke en kostenefficiënte risicogebaseerde aanpak, die een werkbaar evenwicht vormt tussen bescherming van mens en milieu, bescherming van strategische sectoren, milieuwinst en maatschappelijk verantwoorde uitgaven. Specifiek voor materiaalkringlopen ondersteunen we actoren bij de implementatie van de POP-verordening en bij toepassing van de ontwikkelde leidraden en handelingskaders voor bodemverbeterende middelen, bouwstoffen, kunststoffen, rubber en textiel.

We evalueren het **asbestafbouwplan** om het te versterken met bijsturende maatregelen. We versnellen het inventarisatietempo voor de realisatie van de inventarisatiemijlpalen 2030 en 2032. Vanuit een communicatieplan voeren we gericht acties naar eigenaars om hen te stimuleren tijdig hun asbestattest op te laten maken. Voor overtreders werken we een handhavingskader uit. We stimuleren de opmaak van het asbestattest ook binnen aanleunend gebouwenbeleid en binnen private instrumenten. Met de geraamde 9 mio euro inkomsten uit asbestattesten blijven we scholen, zorgvoorzieningen, landbouwbedrijven en jeugdgebouwen ontzorgen en ondersteunen om een asbestattest op te maken of hun gebouw asbestveilig te maken. De resterende middelen investeren we in sterkere en innovatieve kwaliteitsborging van de asbestattesten. We maken het werkgevers eenvoudig door bij de aflevering van hun asbestattest ook de basis voor hun inventaris in het kader van de federale regelgeving over het welzijn op het werk te bezorgen.

Het samenwerkingsakkoord van 9 februari 2026 betreffende het kader voor de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid voor bepaalde afvalstromen en voor zwerfvuil gaf uitvoering aan de Europese SUP-richtlijn (Single Use Plastics; Richtlijn (EU) 2019/904 betreffende de vermindering van de effecten van bepaalde kunststofproducten op het milieu). De regeling in het samenwerkingsakkoord zorgt ervoor dat lokale besturen en andere overheidsinstanties deels vergoed zullen worden voor de opruimkosten van het zwerfvuil. De effectieve totale inkomsten in 2027 worden geschat op **60,55 mio euro**. De inning en uitbetaling verloopt via het UPV-fonds. De middelen die OVAM ontvangt uit deze zwerfvuilheffing worden ingezet om de zwerfvuilhandhaving op gewestelijk niveau en de werking van Mooimakers te bekostigen. Via het platform Mooimakers zetten we de inspanningen verder om zowel zwerfvuil als sluikestorten terug te dringen. Acties zijn gebaseerd op de zes pijlers: preventie, infrastructuur, omgeving, sensibilisering, participatie en handhaving.

Het samenwerkingsakkoord van 9 februari 2026 voorziet dat de bedragen van de zwerfvuilheffing ten laatste in 2028 geactualiseerd worden en ten laatste vanaf 2029 van toepassing zijn. We maken nu al werk van een nieuw samenwerkingsakkoord dat verschillende optimalisaties alsook de voorziene actualisering doorvoert, en dit op basis van één methodiek in de verschillende gewesten. In overleg met VVSG en Interafval evalueren de risicoklassen voor lokale besturen, een parameter in de verdeelsleutel voor de zwerfvuilheffing onder de verschillende lokale besturen.

In navolging van het voorstel van de Europese Commissie over een graduele opname van **verbrandingsinstallaties voor niet-gevaarlijk afval onder ETS**, bereiden we het toekomsttraject voor. Op basis van eerder studiewerk ontwikkelen

we een visie op *safe sinks* voor recyclageresidu's en niet-recycleerbare stromen zoals asbest, indien mogelijk samen met de andere gewesten.

Relevante begrotingsartikelen:

- QBX-2QCGAJA-OW - DEMATERIALISEREN EN HET SLUITEN VAN MATERIAALKRINGLOPEN
- QBX-3QCG2EV-IS - Interne Stromen - OPENBARE VLAAMSE AFVALSTOFFENMAATSCHAPPIJ (OVAM)
- QBX-3QCG2JA-WT - Werking en Toelagen - DEMATERIALISEREN EN HET SLUITEN VAN MATERIAALKRINGLOPEN
- QB0-9QCGTJA-OW - DEMATERIALISEREN EN HET SLUITEN VAN MATERIAALKRINGLOPEN
- QB0-1QCG4JV-IS - OPENBARE VLAAMSE AFVALSTOFFENMAATSCHAPPIJ (OVAM)
- QB0-1QCG4JA-WT - DEMATERIALISEREN EN HET SLUITEN VAN MATERIAALKRINGLOPEN

7. ISE Omgevingsbeleid voor Ruimte en Milieu

7.1 Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)						
	AO			TO		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-ontvangsten (werking en toelagen (OW))	748	0	748	737	-512	225
Toelagen (ontvangsten interne stromen (OI))	0	0	0	0	0	0
Overige (ontvangsten leningen (OL), ontvangsten participaties (OP); geen ESR-impact)	0	0	0	1.200	240	1.440
Totaal	748	0	748	1.937	-272	1.665

(duizend euro)						
	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO),	6.488	-289	6.199	8.239	-328	7.911

provisies (PR))						
Toelagen (interne stromen (IS))	83.789	5.584	89.373	83.279	7.961	91.240
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	825	-325	500	825	-325	500
Totaal	91.102	4.970	96.072	92.343	7.308	99.651
Aanwending VAK-ruiter						

DE BOUWSHIFT REALISEREN

In 2025 bedroeg het ruimtebeslag in het Vlaamse Gewest 32,7%¹ van het grondgebied. De groeisnelheid is terugggefallen tot gemiddeld zo'n 3,8 ha per dag. We willen dit tegen 2040 terugdringen naar 0 ha netto bijkomend ruimtebeslag per dag. Het **Beleidsplan Ruimte Vlaanderen** (BRV) zorgt voor de verdere implementatie van de bouwshift. Het BRV vormt het ruimtelijk kader om bij te dragen aan de maatschappelijke opgaven rond wonen, economie, energie klimaat, water, landbouw en natuur en deze meer in samenhang aan te pakken. Het voorziet een omslag naar een ruimtelijk ontwikkelingsmodel dat inzet op zorgvuldig en meervoudig ruimtegebruik en het beschermen en versterken van de open ruimte. Het BRV zet daarbij een duidelijke koers uit: minder bijkomend ruimtebeslag en meer kwaliteit in het ruimtegebruik. We **stellen het BRV voorlopig vast** en organiseren een **publiekscampagne en openbaar onderzoek** om de inhoudelijke krachtlijnen ruim te communiceren en iedereen de mogelijkheid te geven te reageren op het plan.

Een belangrijke prioriteit voor de bouwshift is het weren van bebouwing of verharding in overstromingsgevoelige zones en creëren van extra ruimte voor wateropvang. We wensen daarvoor **bijkomende watergevoelige openruimtegebieden aan te duiden**, die we de komende jaren in een rollend programma zullen realiseren. We realiseren ook een herbestemming via het GRUP Dendervallei Majoor Van Lierdestraat-Gaverstraat.

De bouwshift heeft ook nood aan een **doeltreffend leegstandsbeleid**. Bedrijventerreinen en handel zijn bijvoorbeeld goed voor ongeveer 15%² van het bestaand ruimtebeslag. We stimuleren daarom een efficiënter gebruik van bestaande ruimte door leegstaande of verwaarloosde bedrijfsruimten actief aan te pakken zowel via registratie als door een gericht activeringsbeleid. Conform de **conceptnota leegstand**, leggen we het wijzigingsdecreet en een eerste uitvoeringsbesluit ter goedkeuring voor. Hiermee passen we de inventaris en het **registratiesysteem** voor leegstaande of verwaarloosde bedrijfsruimten aan naar een systeem van éénmalige, continue registratie.

Huizen en tuinen hebben met ruim 39,5%³ het grootste aandeel in het huidige ruimtebeslag. Met mijn collega van Wonen wil ik daarom tegen 2050 ongeveer **450.000 bijkomende woonegelegenheden** maximaal binnen het bestaand ruimtebeslag realiseren, bij voorkeur in de stads- en dorpskernen en steeds met oog voor kwaliteit en de eigenheid en noden van de buurt. Het opsplitsen,

¹ <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/ruimtebeslag>

² <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/ruimtebeslag>

³ <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/ruimtebeslag>

herontwikkelen, optoppen, e.a. strategieën zullen daarbij gefaciliteerd worden. We zetten de samenwerking binnen de **Taskforce Wonen-Ruimte** verder.

We starten pilots voor het ontwikkelen en **implementeren van** Vlaamse, regionale en lokale **woonstrategieën**. Daarmee willen we woonontwikkeling beter kunnen afstemmen op ruimtelijke en maatschappelijke doelstellingen en aanwezige infrastructuur, zoals spoorwegen.

Om onze kernen te versterken en onze ruimte efficiënter te gebruiken, willen we **investeringen sterker richten op strategisch gelegen ontwikkelingen**. We concretiseren daarom het **bouwshiftconvenant**. Samen met de Taskforce Wonen-Ruimte, lokale besturen, publieke en private actoren brengen we via praktijkcases en leertrajecten remmingen, randvoorwaarden en mogelijke stimulerende maatregelen in beeld, om onder andere een aandeel aan betaalbare en sociale woningen te kunnen realiseren.

Om de voortgang van de woonopgave beter op te volgen, **ontsluiten we data**, ontwikkelen we nieuwe indicatoren rond o.m. bouwpotentieel, en ondersteunen we gemeenten bij het gebruik van deze gegevens in hun woonstrategieën.

De verplichtingen die de natuurherstelverordening oplegt voor de stedelijke ecosystemen hebben belangrijke gevolgen voor onze steden en dorpskernen. We zorgen dat de **nettobalans** van de **groene ruimte en boomkruinbedekking** binnen deze gebieden behouden blijven. In 2027 starten we met een **verkenning** die de **mogelijkheden** in kaart brengt en de beste opties voor Vlaanderen aanreikt.

ECONOMIE EN DUURZAAMHEID GAAN HAND IN HAND

We zetten in op maatregelen die economische competitiviteit en duurzaamheid verzoenen. Naar aanleiding van het Competitiveness Compass van de Europese Commissie vergaren we inzichten rond de **impact van EU-regelgeving op de competitiviteit van onze bedrijven** en werken we in het industrieforum samen met de industriefederaties rond het wegwerken van omgevingsknelpunten in het **industrieplan**.

Binnen de Vlaamse havengebieden worden de **geïntegreerde gebiedsprogramma's voor de Port of Antwerp-Bruges en de North Sea Port** verder geconcretiseerd. Het projectbesluit voor het complex project Extra Containercapaciteit Antwerpen, de startnota voor het GRUP Logistiek Park Waasland en het GRUP Verrebroekdok fase 3 worden aan de Vlaamse Regering ter goedkeuring voorgelegd. Ook de verdere uitvoering van het Strategisch Project Grenspark Groot Saeftinghe dragen bij aan de economische ontwikkeling en de verduurzaming van de Vlaamse havens.

Het **gebiedsprogramma Poort Zeebrugge** krijgt verder gestalte door het uitvoeren van prioritaire acties rond o.a. **omgevingshinder, meervoudig ruimtegebruik** en **economische transitie**. We evalueren en herzien het GRUP Zeehavengebied Zeebrugge. We stemmen dit af met het **complex project** ter verbetering van de **nautische toegankelijkheid** van de (achter)haven van Zeebrugge.

Om een duurzaam evenwicht te realiseren tussen de economische ontwikkeling en de leefbaarheid rond de **luchthaven Brussel-Nationaal** wordt het traject voor de **Balanced Approach** verdergezet. Daarbij worden voorkeursscenario('s), de consultatiefase en het notificatiedocument richting de Europese Commissie uitgewerkt. Ook werken we verder aan een **gebiedsprogramma** en de nodige flankerende maatregelen **voor de meest geluidsbelaste gebieden**.

Om economische groei en werkgelegenheid te ondersteunen, realiseren we de acties uit het **actieplan ruimte voor bedrijvigheid**. In het bijzonder concentreer ik me op de lopende **gewestelijke planprocessen** en op de verdere uitwerking van de **atlassen zoekzones**, die ik samen met andere bestuursinstanties wil opmaken. We realiseren ook ruimte voor **pijpleidingen als volwaardige, duurzame transport-modus**. We doen dit onder meer via de opstart van het GRUP leidingenstrook Opwijk – Lievegem.

Om de **energietransitie** te faciliteren, ontwikkelen we met het **BRV** een ruimtelijk kader voor de uitrol van hernieuwbare energie, energieknoopen, warmtenetten en strategische energie-infrastructuur. Hiermee stemmen we de energietransitie en ruimtelijke ontwikkeling beter op elkaar af.

Ik ga ook na hoe we de **administratieve lasten voor biologische landbouwbedrijven** in Vlaanderen proportioneel kunnen verminderen, zonder afbreuk te doen aan milieudoelstellingen en controlekwaliteit. Dit kan nadien eventueel breder toegepast worden op alle duurzame pioniersbedrijven.

BELEID VOOR EEN VEERKRACHTIGE EN GEDIFFERENTIEERDE OPEN RUIMTE

Als onderdeel van de bouwshift zetten we in op de transformatie naar een robuuste open ruimte en een betere afstemming tussen de bestemming en het gebruik van de open ruimte. Daarom bouwen we aan een **sterk openruimtebeleid** dat landbouw, natuur, water en klimaat op een geïntegreerde manier met elkaar verbindt. We treden hierover met de verschillende belanghebbenden hierover in dialoog.

Daarbij werken we strategieën en instrumenten uit om enerzijds tot een effectieve realisatie van de bijkomend af te bakenen natuur- en bosgebieden te komen, en anderzijds te verzekeren dat de afgebakende agrarische gebieden gevrijwaard blijven voor de beroepslandbouw.

Via de afbakeningen in het **AGNAS-programma** vrijwaren en versterken we waardevolle openruimtegebieden. Grote processen met veel natuur en het realiseren van Vlaamse doelen zoals waterveiligheid en klimaatadaptatie genieten de voorkeur.

We evalueren de uitgevoerde projecten en zetten in op **ontsnipperingsmaatregelen** langs water-, auto- en spoorwegen waarbij innoverende en kostenbesparende maatregelen en co-financiering vanuit Europa wordt ingezet.

We ondersteunen lokale besturen, organisaties en andere initiatiefnemers, bij het uitvoeren van landinrichtingsprojecten, **daarvoor maken we opnieuw 0,8 mio euro vrij. Ook strategische projecten** blijven een belangrijke hefboom voor gebiedsgerichte samenwerkingen. We investeren **1,2 mio euro** in de ondersteuning van gebiedsgerichte coalities via een 17e oproep Strategische Projecten. Lopende strategische projecten worden verder ondersteund.

Via het **Gemeenschappelijk Landbouwbeleid** (GLB) versterkt Vlaanderen de bijdrage van de landbouwsector aan natuurherstel, biodiversiteit, klimaatadaptatie en een duurzaam landgebruik. We dragen bij aan de Vlaamse positie voor het **Gemeenschappelijk Landbouwbeleid post 2027**, geven mee invulling aan het **Vlaamse GLB** en aan het door de EU gefinancierde luik van het **Vlaamse plattelandsbeleid**. De uitvoering van ecoregelingen, agro-

milieuklimaatmaatregelen en gebiedsgerichte samenwerking in het GLB na 2027 wordt verder geconcretiseerd, waarbij rekening is gehouden met de evaluatie van het huidige GLB-plan.

MINDER STIKSTOF

We geven verder uitvoering aan de **Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)** en implementeren de bronmaatregelen van het Stikstofdecreet. Technische richtlijnen voor emissiemeetpunten, meettechnieken en meetapparatuur voor mestverwerkers worden bij besluit van de Vlaams Regering vastgelegd.

De **monitoring en de verfijning van de verschillende modellen** zetten we verder. We brengen de milieudruk door **vermesting** in onze beschermde natuur correcter in beeld via de PAS-effectmonitoring.

We **overleggen met Nederland rond de stikstofaanpak**. In het bijzonder in het Vlaams-Nederlands grensgebied en verbeteren en faciliteren de informatie-uitwisseling tussen de grensprovincies, de rijksoverheid en de Vlaamse overheid.

Via de stimulerende en compenserende maatregelen van het **flankerende beleid** steunen we landbouwers die emissiereductiemaatregelen toepassen en faciliteren we de transitie naar landbouwactiviteiten met een verminderde stikstofimpact. We zetten verder in op de aanpak in de maatwerkgebieden. We voeren het instandhoudingsbeleid en stikstofsaneringsprogramma uit.

We geven vorm aan het stikstofbeleid na 2030 en ontwikkelen een wetenschappelijke en juridisch robuuste basis voor een **emissiegestuurd vergunningenbeleid**, gebaseerd op het advies van de Wetenschappelijke Interdisciplinaire Commissie Stikstof (WIC) en de resultaten van de tussentijdse evaluatie van het stikstofbeleid. We bewaken daarbij de rechtszekerheid om zo een vergunningenstop voor de brede maatschappij te voorkomen.

Voor PAS wordt in 2027 een budget van **300 mio euro** voorzien op de PAS-provisie. Aanvullend is er ook een begrotingsruiter op de PAS-provisie, die ervoor zorgt dat de onbenutte VAK-middelen van de vorige begrotingsjaren overgedragen worden naar 2027.

ZORGWEKKENDE STOFFEN

De complexiteit en diversiteit van de risico's van zorgwekkende stoffen vereisen een structurele, geïntegreerde en beleidsdomeinoverschrijdende aanpak om mens en milieu te beschermen. Daarbij zetten we in op een gebiedsspecifieke en kostenefficiënte risicogebaseerde aanpak. Binnen de Hub ZS zorgen we voor de nodige afstemming en samenhang tussen het beleidsplan, stofspectifieke actieplannen en concrete acties inzake preventie, kennisopbouw, monitoring, regelgeving, vergunningverlening, toezicht en sanering.

We finaliseren het **Beleidsplan ZS** en geven er via de voorziene acties uitvoering aan. Hierbij werken we geïntegreerd, over milieucompartimenten en beleidsdomeinen heen. We ontwikkelen indicatoren om de toestand en de voortgang van het ZS-beleid op te volgen. We maken werk van een heldere definitie van ZS en een algemene zorgplicht op in de Vlaamse regelgeving.

We starten de voorbereidingen voor een ontwerp vierde **Vlaams Actieplan Duurzaam Pesticidegebruik (VADP)** en zorgen we voor een optimale afstemming met het Nationaal Actieplan Pesticiden (NAPAN).

In functie van de beleidsnoden en onder andere voor de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water, de Drinkwaterrichtlijn en Richtlijn Stedelijk Afvalwater ontwikkelen en implementeren we betrouwbare wetenschappelijke **meetmethoden voor PFAS en andere ZS** in de verschillende milieucompartimenten.

We bereiden de ontwikkeling voor van een **regeling voor de monitoring** van de omgeving door bedrijven met relevante uitstoot, rekening houdend met de voorwaarden die via de omzetting van de herziene RIE in Vlarem II zijn opgenomen. Hierbij worden ook handhavingsdata geïntegreerd zodat een beeld wordt bekomen van de emissies van een bedrijf en hun impact op de omgeving.

We geven uitvoering aan het **strategisch plan waterbevoorrading – openbare drinkwatervoorziening 2026-2032**. In 2027 zetten we de uitvoering van SPW II voort. We voeren een alternatievenonderzoek uit voor PFAS-houdende pesticiden, clopyralid en chloormequat en een bronnenonderzoek naar TFA. In de onttrekkingsgebieden van de Blankaart, Zillebeke, Dikkebus en De Gavers evalueren en stellen we lozingsvergunningen bij en bereiden we de uitfasering van triazoolhoudende pesticiden voor. We bereiden tevens een verbod voor op het vullen en reinigen van spuittoestellen binnen 15 meter van waterlopen. Daarnaast bereiden we de uitbreiding van het pesticidenverbod op particuliere terreinen langs oppervlaktewater van 1 naar 5 meter voor. We werken de rapportering van gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterwingebieden uit, actualiseren het handelingskader voor grondwaterbeschermingszones en bereiden gebruiksverboden voor metaldehyde, beflubutamide, flufenacet en penthiopyrad voor.

We ontwikkelen een draaiboek voor de geïntegreerde aanpak van verontreinigde **hotspots met zorgwekkende stoffen** als eerste bouwsteen voor een programmatische aanpak. Voor een aantal specifieke hotspots voorzien we of continueren we geïntegreerde en gebiedsgerichte coördinatie, zoals voor Ronse en Zwijndrecht (3M).

Samen met de andere gewesten en met de federale regering maken we werk van de ontwikkeling van een **financieringsmechanisme** of 'sectorfonds' voor de aanpak van PFAS-verontreiniging. Vanuit Vlaanderen spelen we een trekkende rol in de (voorbereidende) werkzaamheden en in de opmaak van een samenwerkingsakkoord.

Ook in 2027 stellen we 11,5 mio euro ter beschikking voor de verdere uitbouw en uitvoering van het beleid inzake zorgwekkende stoffen (Beleidsplan ZS, PFAS-actieplan, etc.). Deze middelen worden steeds in de loop van het jaar verdeeld over de betrokken entiteiten binnen het beleidsdomein omgeving, in functie van de uitvoering van concrete acties.

OMGEVINGSVEILIGHEID

We evalueren het instrument 'veiligheidsrapportage' en beogen daarbij om een versnelde uitrol van waterstof, ammoniak en andere vaste, verplaatsbare en mobiele toepassingen met **alternatieve duurzame brandstoffen** in het kader van de energietransitie mogelijk te maken.

BEPERKEN VAN (MILIEU)OVERLAST

We blijven de blootstelling aan omgevingslawaai opvolgen. Daartoe zetten we verder in op het beheer van een Vlaams **geluidsmetnet**, waarbij we nieuwe meetposten installeren op strategische locaties en de meetresultaten transparant publiceren. Voorts maken we werk van nieuwe **geluidsbelastingkaarten**, die de

blootstelling aan omgevingslawaaï van belangrijke wegen en spoorlijnen weergegeven voor het referentiejaar 2026.

In samenwerking met onze partners maken we, in uitvoering van de Europese Richtlijn Omgevingslawaaï, verder werk van de **uitvoering van de geluidsactieplannen 2025-2029** voor belangrijke wegen, belangrijke spoorwegen en de luchthaven Brussel-Nationaal. In 2027 rapporteren we tussentijds over de stand van zaken hiervan. In dit verband is ook het behoud van gebieden met een goede geluidskwaliteit, zowel in open ruimte als in stedelijke context een aandachtspunt.

We werken ook aan beleidsacties om **niet-verkeersgerelateerde vormen van geluidsoverlast** waar mogelijk te verminderen. Daarbij zorgen we voor de nodige ondersteuning van de gemeenten, die hiermee in eerste lijn te maken krijgen.

Ook de blootstelling aan **elektromagnetische straling**, in het bijzonder van zendantennes en hoogspanningslijnen, is een toegenomen aandachtspunt onder de bevolking. We volgen nauwgezet de ontwikkelingen in dit domein op en onderzoeken de mogelijke impact op blootstelling, regelgeving en handhaving. We geven daarbij uitvoering aan eerdere beslissingen van de Vlaamse Regering, en zetten samen met IMEC in op de **uitbouw van sensorgebaseerde meetnetten** en de ontwikkeling van toepassingen om de blootstelling te **visualiseren en te ontsluiten naar het brede publiek**.

Relevante begrotingsartikels:

- QBZ-3QCG2NG-WT - DE REALISATIE VAN DE BOUWSHIFT EN EEN VEERKRACHTIGE EN GEDIFFERENTIEERDE OPEN RUIMTE - PLANBATEN EN PLANSCHADE.
- QBZ-3QCG2NH-IS - INTERNE STROMEN - AGENTSCHAP BINNENLANDS BESTUUR.
- QBZ-3QCG2NL-WT - ZORGEN VOOR EEN VEERKRACHTIGE EN GEDIFFERENTIEERDE OPEN RUIMTE - UITVOEREN EN ONDERSTEUNEN VAN INVESTERINGSPROJECTEN.
- QB0-1QCG2NB-WT - DE REALISATIE VAN DE BOUWSHIFT EN EEN VEERKRACHTIGE EN GEDIFFERENTIEERDE OPEN RUIMTE.
- QBX-3QCE2OC-WT - BETROKKENHEID BIJ DE GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET OMGEVINGSBELEID.
- CB0-1CBD2AK-PR - PROVISIE ONDERSTEUNING PROGRAMMATISCHE AANPAK STIKSTOF (PAS) - provisie-artikel onder beheer van FB.
- QBX-3QCG2OA-WT - NAAR EEN HAALBAAR OMGEVINGSBELEID, PUBLIEKE MIDDELEN EFFECTIEF INZETTEN.
- QB0-1QCG2NA-WT - BEPERKEN VAN (MILIEU)OVERLAST.
- QB0-1QCE2OA-WT - THEMAOVERSCHRIJDEND INSTRUMENTARIUM OMGEVING - NAAR EEN HAALBAAR OMGEVINGSBELEID, PUBLIEKE MIDDELEN EFFECTIEF INZETTEN.

7.2 DAB en rechtspersonen

EEN VEERKRACHTIGE EN GEDIFFERENTIEERDE OPEN RUIMTE

We investeren in een betere inrichting van de open ruimte en combineren functies zoals natuur, landbouw, waterbeheer, wonen en recreatie om de leefbaarheid van het platteland te versterken. We maken **3 mio euro** vrij voor **landinrichtingsprojecten**. Via ruilverkaveling kunnen eigenaars percelen wisselen zodat ze grotere, dichter bij elkaar liggende stukken grond krijgen. Dit

helpt landbouwers efficiënter te werken en maakt ruimte vrij voor natuur, water en nieuwe wegen. We investeren **8 mio euro** in landinrichtings- en ruilverkavelingsprojecten.

In de **landinrichtingsprojecten** werken we verder aan de stapsgewijze uitvoering van de reeds goedgekeurde programma's.

In **Rijkevorsel Wortel** zet de **ruilverkaveling** in op duurzame ontwikkelingskansen voor een toekomstgerichte landbouw door het verbeteren van de kavelstructuur, de ontsluiting en de waterhuishouding. De herverkaveling zorgt ervoor dat gronden beter gegroepeerd worden voor landbouw maar maakt ook ruimte vrij voor versterking van Europese natuurwaarden in het kader van de habitatrictlijn, de verbetering van het watersysteem en de waterkwaliteit.

Naast deerschikking van gronden voor landbouw wordt in de **ruilverkaveling Willebringen** gewerkt aan betere landbouwwegen, meer wandel- en fietsmogelijkheden, een mooier landschap, meer aandacht voor onze cultuur, meer en betere natuur en minder wateroverlast.

De **ruilverkaveling Molenbeersel** versterkt in de eerste plaats de landbouw door versnipperde percelen beter te groeperen. Zo ontstaat ruimte voor een efficiënte bedrijfsvoering, met meer flexibiliteit voor landbouwers. Tegelijk krijgen de Abeek en de Lossing meer ruimte, zodat water beter wordt vastgehouden en het gebied beter bestand is tegen droogte en overstromingen. Ook natuur en landschap krijgen een impuls, met extra hagen, bomenrijen en graslanden. Zo wordt het typische landschap van Molenbeersel versterkt en beter verbonden met omliggende natuurgebieden, zoals het Stramprooierbroek.

De **ruilverkaveling A11** maakte het mogelijk om de impact van de aanleg van de nieuwe snelweg op landbouw op te vangen. Door gronden te ruilen en te herschikken kregen landbouwers opnieuw beter gelegen en meer aaneengesloten percelen, afgestemd op hun bedrijfsvoering. We groepeerden de percelen daarbij telkens langs één zijde van de A11. Nieuwe insteekwegen en perceelsopritten maken kavels nu beter bereikbaar, waterlopen zoals de Zuidwatergang worden verbreed om water sneller te bufferen en/of af te voeren, en nieuwe fietsverbindingen zorgen voor meer samenhang en beleving in het gebied. In de sterk verstedelijkte omgeving tussen Gent en Deinze zorgde de uitbreiding van de stadsbossen van Gent en Deinze en de voorziene uitbreiding van de Hospicebossen voor een grote druk op de landbouwsector in de streek.

De **ruilverkaveling Schelde-Leie** werd ingezet als flankerende maatregel voor deze sector. De herverkaveling bundelde de landbouwpercelen in functie van het gebruik en legde ze waar mogelijk dicht bij de bedrijfszetel. De eerste werken zoals onder andere aanpassingen aan wegen, kavelwerken, nieuwe toegangen, fietspaden, bermen en beplantingen, zijn nu van start gegaan.

In uitvoering van de taskforce hoogwaterveiligheid IJzer, zetten we verder in op een Weerbare Westhoek. We wenden hiervoor onder andere de middelen ruilverkaveling aan en hierin kadert ook de opstart van het nieuwe landinrichtingsproject. We blijven ook in andere gebieden waterbeheerders ondersteunen bij de opmaak van inrichtingsnota's voor ontsluiting van het instrumentarium landinrichting.

In uitvoering van de opgave **stikstofsanering en maatwerkgebieden**, zetten we in op bijkomende land- en natuurinrichtingsprojecten en -maatregelen.

We werken tot slot verder aan **ecologische verbindingen binnen het kader van** de opmaak en uitwerking van het Vlaamse deel van het nationaal natuurherstelplan. Om de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten,

worden nieuwe maatregelen ook geprioriteerd op basis van kostenefficiëntie, resultaatgerichtheid en haalbaarheid. We monitoren de effecten van gerealiseerde ontsnipperingsmaatregelen met een focus op effectiviteit, kennishiaten, innovatie en kostenoptimalisatie.

Een onderdeel van het **flankerend beleid IHD-PAS** is de **grondenbank** die erop gericht is om landbouwers met relevante gronden in functie van het habitatgebied uit te ruilen zodat we de instandhoudingsdoelstellingen kunnen realiseren. In 2027 investeren we hierin met het stikstofsanerings- en natuurherstelprogramma om de realisatie van de Europese instandhoudingsdoelstellingen te verzekeren. Met de grondenbank Blue Deal blijven we ook in 2027 met Blue Deal-middelen investeren in overstromingsgevoelige gebieden en in gebieden noodzakelijk voor waterinfiltratie en -berging. We handhaven onze budgettaire inspanningen voor bosuitbreiding in het kader van de bosalliantie met de grondenbank Bebossing en met de effectieve bebossing in de lopende geïntegreerde projecten. Tot slot zetten we de gronden en bedrijven die we verwerven in het kader van PAS altijd in voor het ondersteunen van de landbouw dan wel realisatie van Europese natuurdoelen.

We maken de lokale overheden ervan bewust dat ook zij hun **publieke landbouwgronden** kunnen aanwenden voor jonge land- en tuinbouwers en landbouwers die agro-ecologische landbouw, waaronder duurzame teeltpraktijken toepassen. Het lerend netwerk rond publieke gronden waarin het Agentschap Landbouw en Zeevisserij, ILVO, het Departement Omgeving en VLM nauw samenwerken, in het kader van het Open Ruimte Platform, stelt de gebundelde kennis rond actieve inzet van publieke landbouwgronden ter beschikking om zo de lokale overheden ontzorgen.

We werken regelgeving uit, op basis van de conceptnota van 17 juli 2026 en in overleg met de terreinbeherende organisaties en landbouworganisaties om te komen tot eendecreet en desgevallend complementaire regelingen waarmee we het grondaanbod voor landbouwers faciliteren bij aankopen met overheidsmiddelen voor natuur- of bosrealisatie in agrarisch bestemde gebieden, buiten HAG en niet gelegen in SBZ of VEN. De vergunningsplicht voor bebossing vervalt op de gronden die op deze manier werden verworven. Naar analogie, werken we een voorkooprecht uit in VEN en groene bestemmingen voor ANB of verenigingen die een natuurbeheerplan willen realiseren.

Via een 25-tal **lokale grondenbanken** verwerven we ook in 2027 gronden voor de realisatie van strategische water-, natuur- en infrastructuurdoelen én creëren we toekomstmogelijkheden voor de betrokken landbouwers. Via deze weg zetten we met de Vlaamse Grondenbank in op de aankoop van strategische gronden in de open ruimte, rekening houdend met actief landbouwgebruik.

De opdrachten in de open ruimte zijn zo groot dat we voor terreinrealisaties om de doelen te halen ook rekenen op sterke lokale samenwerkingsverbanden. Gestuurd door lokale kennis van zaken en op maat van het gebied zijn **lokale gebiedscoalities** de motor van terreinrealisaties in hun gebied. Het **Open Ruimte Platform** zet al 10 jaar in op het ondersteunen van deze lokale gebiedscoalities. We zetten de lopende open ruimteprogramma's voort (Water-Land-Schap en de Lokale Blue Deals, Landschapsparken, Grondzaken, Luwte-oases en Publieke Landbouwgrond) en integreren deze waar mogelijk in de geïntegreerde gebiedsgerichte werking.

In het kader van de **Blue Deal 2025-2029** ondersteunen we lokale gebiedscoalities en gaan daarbij op de schouders staan van de opgebouwde expertise, dynamiek en uitvoeringskracht van Water+Land+Schap. We zetten daarbij de logische volgende stap: met het instrument van de Lokale Blue Deals bieden we lokale gebiedscoalities de kans om een volwaardig partnerschap te sluiten met de Vlaamse overheid. Op basis van de oproep Lokale Blue Deals die in

2026 liep, ondersteunen we in 2027 de geselecteerde coalities bij de opmaak van hun actieplan.

Een Besluit van de Vlaamse Regering verankert de erkenning en Vlaamse financiering van de regionale landschappen. De 18 regionale landschappen vormen, met hun lokale verankering en terreinkennis, stabiele lokale gebiedscoalities die betekenisvolle bijdragen kunnen leveren aan de Vlaamse beleidsdoelstellingen. Daarom trek ik middelen uit voor een Vlaamse subsidie, aanvullend aan de provinciale ondersteuning, en specifiek gericht op de rol van de regionale landschappen als facilitator in de open ruimte.

Relevante begrotingsartikels:

- QBX-3QCE2OC-WT - BETROKKENHEID BIJ GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET OMGEVINGSBELEID.
- QB0-1QCG2NB-WT - SUBSIDIES AAN PROVINCIES, GEMEENTEN, PUBLIEKRECHTELIJKE EN PROVAATRECHTELIJKE RECHTSPERSONEN EN NATUURLIJKE PERSONEN VOOR DE UITVOERING VAN LANDINRICHTINGSPLANNEN
- QB0-1QCG2NB-WT - DE REALISATIE VAN DE BOUWSHIFT EN EEN VEERKRACHTIGE EN GEDIFFERENTIEERDE OPEN RUIMTE
- QB0-1QCG2NY-IS - INTERNE STROMEN - VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ (VLM).
- QB0-1QCG4NY-IS - INTERNE STROMEN - VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ (VLM).
- QB0-1QCG4NI-PA - PARTICIPATIES - DE REALISATIE VAN DE BOUWSHIFT EN EEN VEERKRACHTIGE EN GEDIFFERENTIEERDE OPEN RUIMTE - FONDS VOOR LANDINRICHTING EN NATUURLIJKE RIJKDOMMEN.

8. ISE Thema-overschrijdend instrumentarium Omgeving

8.1 Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)						
	AO			TO		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-ontvangsten (werking en toelagen (OW))	1.084	19	1.103	1.470	235	1.705
Toelagen (ontvangsten interne stromen (OI))	0	814	814	0	0	0
Overige (ontvangsten leningen (OL), ontvangsten participaties (OP); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	1.084	833	1.917	1.470	235	1.705

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	24.344	1.347	25.691	26.312	134	26.446
Toelagen (interne stromen (IS))	316.076	60.082	376.158	316.076	60.082	376.158
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	340.420	61.429	401.849	342.388	60.216	402.604
Aanwending VAK-ruiter						

VLAANDEREN WEERBAAR MAKEN TEGEN KLIMAATVERANDERING

Klimaatadaptatie is een verantwoordelijkheid voor de hele Vlaamse overheid en vereist een transversale aanpak waarbij we vanuit verschillende beleidsdomeinen werk maken van dezelfde doelen. We geven daarmee invulling aan de EU-strategie rond klimaatverandering en de verplichtingen uit de Europese Klimaatwet om adaptatie in het beleid te integreren.

De **Vlaamse klimaatadaptatiestrategie** legt de globale visie op een klimaatweerbare samenleving richting 2050 vast. We hanteren deze strategie als leidraad binnen elk beleidsdomein en zorgen voor doorwerking in sectorale en geïntegreerde plannen, beleidsinitiatieven en programma's. Met deze aanpak zorgen we ervoor dat klimaatadaptatie een vast onderdeel van de reguliere beleidsvoering wordt en bevorderen we de aansluiting bij de operationele werkelijkheid.

Onder meer met structurele investeringen in **Blue Deal**-maatregelen geven we nu al concreet uitvoering aan de Vlaamse Klimaatadaptatiestrategie. De Blue Deal beperkt zich niet tot het verhogen van waterweerbaarheid op het vlak van droogte of overstromingen maar zet ook in op waterbevoorradingszekerheid en circulair waterverbruik voor verschillende sectoren, klimaatadaptieve aanpak rioleringswerken, integratie in lokaal beleid via hemelwater- en droogteplannen, enz. Blue Deal-maatregelen helpen bovendien ook bij de reductie van hittestress en hebben een positieve impact op de kwaliteit van de leefomgeving.

Via een brede doorwerking van klimaatadaptatiemaatregelen in de verschillende beleidsplannen zorgen we ervoor dat naast de projecten die op Vlaams niveau geïnitieerd worden vanuit adaptatiedoelstellingen, ook elk ander (lokaal en Vlaams) projectinitiatief, waar zinvol, adaptieve maatregelen integreert. We lanceren ook een **jaarlijkse subsidieoproep 'Natuur in je school'** om de schoolomgeving beter bestand maken tegen de gevolgen van klimaatverandering, waarvoor **jaarlijks 3 mio euro** wordt voorzien vanuit de Blue Deal.

Investeren in initiatieven rond landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw (LULUCF) helpt ons om de impact van klimaatverandering tegen te gaan, om een gezonde leefomgeving te behouden en om een duurzame economische groei te stimuleren. Met het **LULUCF-actieplan** geven we uitvoering aan het Vlaams Energie- en Klimaatplan en de Europese LULUCF-verordening. Zo voorzien we acties rond het optimaliseren van de emissie-inventaris en prognoses en nemen we concrete terreinmaatregelen. Via het LULUCF-actieplan zetten we in op de bescherming en toename van bestaande koolstofvoorraden in bossen, veen, graslanden en andere natuurlijke landschapselementen. We investeren in concrete terreinrealisatie door koppelkansen met andere lopende programma's zoals het VEKP, de Blue Deal, het natuurherstelplan, het BRV en het GLB te benutten.

De **samenwerkingsovereenkomst met VITO in verband met landgebruik** wordt verdergezet in functie van een gestructureerde aanpak van kwaliteitsvolle landgebruiksdata, ruimtelijke modellen en beleidsondersteuning.

We stimuleren ook bijkomende koolstofopslag op landbouwgronden en binnen het ruimtebeslag. We versterken het draagvlak en de kennis bij verschillende doelgroepen zoals landbouwers en andere terreinbeheerders, scholen en burgers. Daarnaast zetten we in op de operationalisering van **Carbon Removals en Carbon Farming** in Vlaanderen om de hoeveelheid CO₂ uit de atmosfeer te verminderen, door de ondersteuning van het Vlaams Actieplatform Carbon Removals & Carbon Farming, zonder hiermee andere beleidsdoelstellingen uit het oog te verliezen.

Samen met mijn collega bevoegd voor het klimaatbeleid benut ik hierbij **koppelkansen** met andere speerpunten uit het klimaat- en omgevingsbeleid.

SAMEN AAN DE SLAG IN GEBIEDEN EN REGIO'S

We versterken de gebiedsgerichte werking om Vlaamse omgevingsdoelstellingen versneld te realiseren op het terrein. We concretiseren de verschillende opgaven in gebiedsprogramma's en plannen, bundelen investeringsagenda's en verankeren structurele samenwerking met lokale en regionale besturen, havens en lokale gebiedscoalities. We maken hiervoor **2,5 mio euro vrij**. We mobiliseren hiervoor ook Europese middelen, onder meer via EFRO-, LIFE- en Horizon-projecten.

In **Limburg** versterken we de gebiedsgerichte werking via gerichte investeringen in klimaatadaptatie en ruimtelijke transitie.

In het **kerngebied Voeren grensoverschrijdend** leveren we een aanzet op voor een **gebiedsprogramma** waarin waterbeheer, landbouw, natuur, open ruimte en grensoverschrijdende samenwerking samenkomen. We versterken de samenwerking rond de mogelijke komst van de **Einsteintelecoop** en bouwen verder aan grensoverschrijdende samenwerking.

We zetten belangrijke stappen in de verdere uitwerking van het Complex Project **Noord-Zuid Limburg (NZL)**. We werken toe naar het definitieve projectbesluit NZL fase 2. Ook werken we volop verder aan de opmaak van het voorontwerp projectbesluit NZL fase 3 en fase 4. We zetten in op kwaliteitsborging via de werking van een kwaliteitskamer. We starten de opmaak van een **gebiedsprogramma Noord-Zuid Limburg** gekoppeld aan de verschillende projectbesluiten met als focus ecohydrologisch natuurherstel en -versterking, (verkeers)leefbaarheid en kernversterking, gekoppeld aan HOV-haltes.

In **Hoge Kempen** zetten we de begeleiding van het herlocatietraject voor de bedrijven op bedrijventerrein 'Op de Berg' verder, zodat een toekomst kan worden

gegarandeerd voor de ondernemingen en ruimte wordt gecreëerd voor natuur-, water- en omgevingsdoelstellingen.

In **Poort West-Limburg** werken we een actieprogramma uit op basis van de afgeronde studies naar de groenblauwe dooradering van de drie beekvalleien en de energie-uitwisseling voor bedrijven. Tegelijk werken we aan een gebiedsprogramma en een samenwerkingsovereenkomst met de partners.

In **Vlaams-Brabant** wordt verder gewerkt aan de ruimtelijke transitie van de Vlaamse Rand en de luchthavenregio. Voor de **Vlaamse Rand** leggen we een nota met de opmaak van een Strategisch plan waterveiligheid voor de Zuidelijke Zennevallei voor aan de Vlaamse Regering en meerdere GRUP-procedures bereiken nieuwe mijlpalen, waaronder knooppunt Jezus Eik, landschappelijke inpassing A8, Bedrijvenzone Drie Fontein en Westrode Morgen.

EEN KWALITATIEF EN RECHTSZEKER VERGUNNINGENBELEID

We zetten in op de verdere uitrol en implementatie van het **actieprogramma inzake rechtszekere en robuuste vergunningen**. We ronden de operationalisering van het aangepaste **modulair vergunningendecreet** af met de goedkeuring van het **uitvoeringsbesluit**. In 2027 leg ik aan het Vlaams Parlement ook het ontwerp van decreet voor dat verder uitvoering geeft aan het actieprogramma, o.a. door de hervorming van de verkavelingsplichten de geïntegreerde procedure voor gemeentewegen alsook een aantal andere legistieke aanpassingen met betrekking tot het stedenbouwkundige attest en de natuurregelgeving.

We geven samen met de betrokken actoren zoals de adviesinstanties en lokale besturen, vorm aan een **vernieuwde vergunningencultuur** gericht op een proactieve dialoog en oplossingsgerichte procesvoering. We implementeren de gemaakte afsprakenkaders en de vernieuwde handreiking vooroverleg en we doen het nodige om het omgevingsmanagement te kunnen ondersteunen.

Om de kwaliteit van vergunningsdossiers te verbeteren, **vereenvoudigen** we de set van **normenboeken, formulieren en addenda** als hulpmiddel voor aanvragers, ontwerpers en vergunningverleners. Tegelijk zetten we in op **kennisdeling en sensibilisering** rond de nieuwe regelgeving en vergunningspraktijk. We doen dit richting lokale besturen als belangrijke vergunningverleners, adviesverleners, omgevingsprofessionals en bedrijven. We breiden ook de online informatie verder uit en organiseren webinars, atria en studiedagen. Aan de uitvoering van het vergunningenbeleid besteden we **1,1 mio euro**.

Een **versterking en optimalisatie van het planningsinstrumentarium** is nodig om de strategische doelstellingen van het BRV te realiseren en een rechtszekere en robuuste vergunningverlening te verzekeren. In navolging van de expertencommissie planningsinstrumentarium, die ik in 2026 lanceerde, gaan we met hun bevindingen in 2027 aan de slag.

We gaan de haalbaarheid na van **innovatieve vergunningsregelgeving en eventueel regelluwe zones/experimentregelgeving** om procedurele vereenvoudiging, versnelling en opschaling te bekomen en zodoende investering en innovatieve projecten te ondersteunen.

Ook digitalisering blijft een belangrijke hefboom voor vereenvoudiging en efficiëntie. Het Omgevingsloket wordt aangepast aan het modulair vergunningendecreet zodat de nieuwe procedures digitaal ondersteund kunnen

worden. Daarnaast wordt verder gewerkt aan een **toekomstvisie** voor een **slim en gebruiksvriendelijk digitaal ecosysteem rond vergunningverlening**, met bijzondere aandacht voor gegevensdeling, procesondersteuning en artificiële intelligentie. We werken ook verder aan de gecoördineerde ontsluiting van bestaande lokale plannen.

De **Kaderrichtlijn Water** voorziet in het herstel en de bescherming van oppervlaktewater- en grondwaterlichamen. De **doelfasering**, die in het Vlaams regeerakkoord werd beschreven, wordt verder uitgewerkt in de 4de generatie Stroomgebiedbeheerplannen om de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water zo snel mogelijk te behalen en er rechtszekerheid blijft voor het verlenen van vergunningen. In het licht daarvan evalueren we verder de meest impactvolle **lozingsvergunningen voor bedrijfsafvalwater**. We realiseren, met rechtszekere, technisch haalbare en op aanvaardbare risico's gebaseerde normen, de nodige **optimalisaties van Vlarem** met betrekking tot het lozen van bedrijfsafvalwater, en voeren het **handelingskader** voor de **directe of indirecte lozing van bemalingswater** in oppervlaktewater uit. We zetten ook de bilaterale afspraken met Nederland rond lozingsvergunningen om in de praktijk.

We bereiden de herziening voor van de gewestelijke stedenbouwkundige verordening toegankelijkheid. We stemmen deze verordening af op de toegenomen noden en maken deze toekomstbestendig. We zetten in op controle en handhaving, om integrale toegankelijkheid te verzekeren.

Bij de ontwikkeling van (nieuwe) instrumenten wordt telkens de juiste aanpak, **doel- versus middelenregelgeving** afgewogen en bekijken we of tijdelijke regelgeving als experiment zinvol is alvorens ze Vlaamsbreed een rechtsgrond te geven.

We evalueren **de hemelwaterverordening** met betrekking tot omgevingsvergunningsaanvragen voor niet-residentiële gebouwen en voor werken op het openbare domein. We evalueren de hemelwaterverordening, met het oog op de haalbaarheid en wenselijkheid van een doelgerichte regelgeving.

HAALBAAR OMGEVINGSBELEID

We volgen de **geïntegreerde evaluatiekalender** van subsidies voor het beleidsveld Omgeving en Natuur, conform de Vlaamse Codex Overheidsfinanciën.

We volgen de verdere ontwikkelingen op Europees niveau inzake **milieuschadelijke subsidies** verder op met het oog op het verbeteren/hervormen van de gehanteerde methodologie.

In 2027 neem ik, binnen de Belgische toerbeurtregeling, de **ministeriële vertegenwoordiging op van België in de EU-Raad Leefmilieu en op bepaalde multilaterale fora**. Vlaanderen volgt de internationale omgevingsdossiers op door een actieve deelname aan multilaterale processen en de opvolging van internationale akkoorden. Daarbij ligt de **focus op instrumenten** die verplichtingen en doelstellingen bevatten voor Vlaanderen, evenals op **dossiers waarin Vlaanderen als regio een betekenisvolle impact kan realiseren**. Onder meer vanuit die positie blijf ik ijveren voor een ambitieus en effectief verdrag over plasticvervuiling.

Nieuwe Europese beleidsinitiatieven worden, onder meer via het **werkprogramma van de Europese Commissie**, nauwgezet opgevolgd. In 2027 verwachten we de verdere afhandeling van lopende EU-dossiers over wetgeving inzake circulaire economie en oceanen, weerbaarheid tegen klimaatverandering, de herziening van de wetgeving inzake water- en natuurbeleid en de relevante omnibusprocessen.

We waarborgen dat Europese regelgeving redelijk en haalbaar is voor een dichtbevolkte regio's, met intensieve industrie en een groot aantal ruimtevragers. Specifiek inzake de habitat- en vogelrichtlijn, de kaderrichtlijn water en de nitraatrichtlijn vragen we aanpassingen die de ambities van deze richtlijnen moeten verzoenen met de uitvoerbaarheid in dichtbevolkte en economisch belangrijke regio's als Vlaanderen.

Daarnaast pleiten we voor een vergunningenomnibus op Europees vlak. Veel beperkingen waarin we in Vlaanderen op botsen, komen immers voort uit Europese regelgeving.

Bij de implementatie van EU-richtlijnen gaat Vlaanderen in het belang van ons economische weefsel niet ruimer of strenger dan strikt noodzakelijk is. Hiertoe blijven we eveneens ijveren bij de totstandkoming van beleid.

ONDERBOUWDE EN GEDRAGEN AANPAK OMGEVINGSUITDAGINGEN

Een robuuste, wetenschappelijke onderbouwing is essentieel voor het omgevingsbeleid, zowel bij de voorbereiding, als bij de uitvoering en de evaluatie ervan en stellen kennis en expertise ter beschikking in het beleidsproces.

De administratie neemt haar verantwoordelijkheid in de uitbouw van het netwerk Statistiek Vlaanderen via de ontwikkeling en het rapporteren van **indicatoren**. Ook geven we verder uitvoering aan het vijfjarig werkprogramma voor **omgevingsrapportage** zoals voorzien in het Decreet Algemene Bepalingen Milieubeleid.

Vanuit een gemeenschappelijke visie werken we partnerschappen uit met Vlaamse en internationale onderzoeksinstituten en met de academische wereld. We geven verder uitwerking aan het convenant tussen het Vlaams Gewest voor de **uitvoering van VITO-referentietaken**. In 2027 wordt hiervoor een budget van **4,55 mio euro** voorzien.

We **screenen Europese programma's met cofinancieringsmogelijkheden** die relevant zijn voor het omgevingsbeleid en schrijven mogelijk in op calls die aansluiten bij onze opdrachten. Via de kennisnetwerken van het Europees Milieuagentschap (EIONET), de werkgroepen van de OESO en science-policy interfaces onder het milieuprogramma van de Verenigde Naties hebben we impact op de verdere wetenschappelijke onderbouwing van Europese en internationale beleidsontwikkeling.

We coördineren en geven mee uitvoering aan het **Vlaamse actieplan Wilde Bestuivers** (2022-2030) en stellen dit bij aan de nieuwe noden.

In het kader van het decreet tot ondersteuning van omgevingsverenigingen en omgevingsprojecten en het Besluit van de Vlaamse Regering tot erkenning en subsidiëring van omgevingsverenigingen voorzien we **subsidies aan erkende omgevingsverenigingen**. Hiervoor voorzien we in 2027 een budget van **8,2 mio euro**. Voor **tewerkstellingsubsidies DAC/VIA** in 2027 voorzien we een budget van **6,8 mio euro**.

OMGEVINGSREGELGEVING DOEN NALEVEN

Handhaving is voor mij geen doel op zich.

Waar handhaving evenwel is aangewezen zetten we in op een geïntegreerde aanpak, efficiëntere samenwerking, een moderne informatie-uitwisseling en een

sterke ondersteuning van lokale handhavingsactoren. We versterken de bestuurlijke omgevingshandhaving.

Verder concretiseren we de **afstemming tussen bestuurlijke en gerechtelijke handhaving** binnen het expertisenetwerk Leefmilieu en actualiseren **samenwerkingsovereenkomsten** tussen de gewestelijke inspectiediensten. De samenwerking met de bevoegde parketten wordt verankerd in een **samenwerkingsprotocol** in het kader van het Kaderdecreet Vlaamse Handhaving (KVH). We volgen de implementatie van het KVH nauwgezet op om een effectieve en **proportionele toepassing** te waarborgen.

We volgen ook de uitvoering van het **Omgevingshandhavingsprogramma** op en gaan na in welke mate de vooropgestelde acties worden gerealiseerd om het programma zelf als beleidsinstrument te beoordelen. We integreren deze evaluatie samen met concrete praktijkvoorbeelden in de **omgevingshandhavingsrapportage** om zowel kwalitatieve als kwantitatieve inzichten over omgevingshandhaving te bieden.

Ook zetten we de implementatie van de **Europese Richtlijn Milieustrafrecht** verder.

Via digitalisering en een datagedreven werking versterken we onze efficiëntie. We bouwen aan een **regelgevend kader dat een vlotte gegevensuitwisseling** met actoren buiten het Vlaams Handhavingsplatform mogelijk maakt. Daarnaast worden het **databaseer**, de data-ontsluiting en de doorstroming van handhavingsinformatie **gemoderniseerd**, met bijzondere aandacht voor de vereisten van het KVH. Het **gebruik van satellietbeelden** wordt **structureel** geïntegreerd in de werking van mijn administraties, waardoor overtredingen sneller en gericht kunnen worden opgespoord. Om de transparantie te verhogen, wordt **informatie** over uitgevoerde **omgevingscontroles ontsloten** via de website Omgevingsinformatie Vlaanderen. Samen met het Agentschap Justitie en Handhaving bouwen we verder aan het Vlaams Handhavingsplatform **en een beter digitaal dossierbeheer**.

We investeren een **2,8 mio euro** in de **uitvoering** van **omgevingshandhaving**.

We zetten verdere stappen naar de verfijning van het systeem van het doorstorten van betaalde boetebedragen naar de lokale besturen.

Relevante begrotingsartikelen:

- QB0-1QCG2EA-WT - NAAR GEZONDE BODEMS, BODEMVERONTREINIGING AANPAKKEN EN OPTIMAAL BENUTTEN VAN DE ONDERGROND.
- QB0-1QCG2NB-WT - DE REALISATIE VAN DE BOUWSHIFT EN EEN VEERKRACHTIGE EN GEDIFFERENTIEERDE OPEN RUIMTE.
- QB0-1QCG2NY-IS - INTERNE STROMEN - VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ (VLM).
- QBX-3QCE2OC-WT- BETROKKENHEID BIJ DE GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET OMGEVINGSBELEID.
- QB0-1QCG2NC-WT - OMGEVING ALS KENNIS- EN EXPERTISECENTRUM.
- QB0-1QCG2OU-IS - INTERNE STROMEN - VLAAMSE INSTELLING VOOR TECHNOLOGISCH ONDERZOEK (VITO).
- QB0-1QCG2OA-WT - NAAR EEN HAALBAAR OMGEVINGSBELEID, PUBLIEKE MIDDELEN EFFECTIEF INZETTEN
- QB0-1QCG4OE-WT - NAAR EEN HAALBAAR OMGEVINGSBELEID, PUBLIEKE MIDDELEN EFFECTIEF INZETTEN: VLARELFONDS
- QB0-1QCG4OF-WT - NAAR EEN HAALBAAR OMGEVINGSBELEID, PUBLIEKE MIDDELEN EFFECTIEF INZETTEN: OMGEVINGSFONDS

- QBX-3QCE20A-WT - NAAR EEN HAALBAAR OMGEVINGSBELEID, PUBLIEKE MIDDELEN EFFECTIEF INZETTEN
- QB0-1QCG20C-WT - BETROKKENHEID BIJ DE GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET OMGEVINGSBELEID.
- QBX-3QCG20B-WT - EEN DOELGERICHTE DEELNAME AAN HET INTERNATIONAAL EN EUROPEES BELEID voorziet in de uitgaven voor slimme en geïntegreerde financiering van internationale afspraken, lidgelden en kosten.
- QB0-1QCG20B-WT - EEN DOELGERICHTE DEELNAME AAN HET INTERNATIONAAL EN EUROPEES BELEID.
- QBZ-3QCG2NF-WT - OMGEVINGSREGELGEVING DOEN NALEVEN.
- QB0-1QCG40E-LO - Lonen VLAREL-fonds (voor het toezicht op erkenningen) NAAR EEN HAALBAAR OMGEVINGSBELEID, PUBLIEKE MIDDELEN EFFECTIEF INZETTEN: VLARELFONDS.
- QBX-3QCG20C-WT - Doorstorting inkomsten uit bestuurlijke beboeting naar de gemeentes) BETROKKENHEID BIJ DE GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET OMGEVINGSBELEID.

8.2 DAB en rechtspersonen

Dit begrotingsartikel omvat middelen uit het Minafonds. Deze middelen worden voornamelijk aangewend voor uitgaven op het gebied van investeringen in kader de opdrachten onder deze ISE. Voor de toelichting zie 'Vlaamse gemeenschap'.

V. APPARAATSKREDIETEN EN BEGROTINGSPROGRAMMA'S ZONDER BELEIDSVELD

1. Apparaatskredieten

PROGRAMMA QA - QB0 - DEPARTEMENT OMGEVING

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	100	516	0	88.582	89.894
Bijstelling BO 2027	0	174	0	1.164	934
BO 2027	100	690	0	89.746	90.828

Inhoudelijke toelichting:

De toelagen aan de strategische adviesraden MINARaad (1.200 keuro) en SARO (346 keuro) worden toegekend vanuit het departement Omgeving. In het kader van het regeerakkoord wordt er vanaf 2027 recurrent 341 keuro bespaard op de toelagen van de strategische adviesraden MINARaad en SARO, die in de loop van 2027 samengevoegd zullen worden tot 1 Omgevingsraad.

Wat het departement Omgeving zelf betreft, zijn er naast de extra indexatiemiddelen voor 2027 via BO2027 ook een aantal kleinere

budgetbewegingen verwerkt in het kader van het op kruissnelheid brengen van beslissingen van de Vlaamse Regering. Concreet gaat het over de beslissingen in het kader van de overdracht van de inspectie onroerend erfgoed van het departement Omgeving naar het Agentschap OE, de BVR ter uitvoering van het methaandecreet en de overdracht van de personeelsleden van De Vroente naar ANB. In deze apparaatskredieten zit ook ca. 1 mio aan personeelsbudget vervat voor personeel voor het beleidsveld Dierenwelzijn.

Relevante begrotingsartikelen:

QB0-1QAX2ZY-IS - INTERNE STROMEN - THEMAOVERSCHRIJDEND INSTRUMENTARIUM OMGEVING - SAR MINARAAD
 QB0-1QAX2ZW-IS - INTERNE STROMEN - THEMAOVERSCHRIJDEND INSTRUMENTARIUM OMGEVING - SAR RUIMTELIJKE ORDERING
 QB0-1QAX2ZZ-LO - LONEN DEPARTEMENT OMGEVING
 QB0-1QAX4ZZ-LO - LONEN DEPARTEMENT OMGEVING (FONDS)
 QB0-1QAX2ZZ-WT - WERKING EN TOELAGEN DEPARTEMENT OMGEVING

PROGRAMMA QA - QC0 - INSTITUUT VOOR NATUUR EN BOSONDERZOEK

(duizend euro)

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	2.963	0	0	19.567	19.567
Bijstelling BO 2027	78	0	0	-682	-682
BO 2027	3.041	0	0	18.885	18.885

Inhoudelijke toelichting:

Naast de extra indexatiemiddelen die voor 2027 toegekend worden, wordt via BO2027 het loonkrediet van INBO verhoogd met de extra ontvangsten (78 keuro) uit de recuperatie van bedrijfsvoorheffing (via ontvangstenartikel QC0-9QAGAZZ-OW). In het kader van de besparingen opgelegd aan minister Brouns wordt het apparaatsbudget van INBO met 5% verminderd (-1.120 keuro).

Relevante begrotingsartikelen:

QC0-1QAG2ZZ-LO - LONEN INBO
 QC0-1QAG2ZZ-WT - WERKING EN TOELAGEN INBO

PROGRAMMA QA - QD0 - AGENTSCHAP VOOR NATUUR EN BOS

(duizend euro)

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	0	0	0	49.544	49.544

Bijstelling BO 2027	0	0	0	1.025	1.025
BO 2027	0	0	0	50.569	50.569

Inhoudelijke toelichting:

Naast de extra indexatiemiddelen die voor 2027 toegekend worden, wordt via BO2027 ook de overdracht van de personeelsleden van het departement Omgeving, werkzaam in De Vroente, naar ANB op kruissnelheid gebracht.

Relevante begrotingsartikelen:

QD0-1QAG2ZZ-LO – LONEN ANB

QD0-1QAG4ZZ-LO – LONEN DEPARTEMENT ANB

QD0-1QAG2ZZ-WT – WERKING EN TOELAGEN ANB

2. Begrotingsprogramma's zonder beleidsveld

Niet van toepassing voor beleidsveld Omgeving

VI. LIJST MET AFKORTINGEN

AGNAS	Afbakening van de Gebieden van de Natuurlijke en Agrarische Structuur
AO	Algemene Ontvangsten
BBT	Beleids- en begrotingstoelichting
BBT	Beste Beschikbare Technieken
BRV	Beleidsplan Ruimte Vlaanderen
Cmon	Vlaamse bodemkoolstofmonitoringnetwerk
DAB	Diensten met afzonderlijk beheer
DAC/VIA	Derde Arbeidscircuit/Vlaams Intersectoraal Akkoord
DIWASS	Digital Waste Shipment System
DOV	Databank Ondergrond Vlaanderen
eBBO	Erkende Bodembeheersorganisaties
eBSD	Erkende Bodemsaneringsdeskundigen
EIONET	Europees milieuinformatie- en -observatienetwerk
ELV	End-of-Life Vehicles
ETS	Emission Trading System
EuFoRIa	European Forest Reserves Initiative
EU-PoMS	EU Pollinator Monitoring Scheme
FLEA	Flanders Ecosystem Accounting
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GRUP	Gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan
GWP	Global Warming Potential
HBM	Humane Biomonitoring
ICP-Forests	International Co-operative Programme on Assessment and Monitoring of Air Pollution Effects on Forests
IS	Interne stromen (ESR-aggregaat)
ISA	Interregionaal Samenwerkingsakkoord
ISE	Inhoudelijk structuurelement
IVA	Intern Verzelfstandigd Agentschap

KIS	Kenniscentrum Innovatieve Saneringstechnieken
KVH	Kaderdecreet Vlaamse Handhaving
LE	Leningen (ESR-aggregaat)
LIFE	L'Instrument Financier pour l'Environnement
LO	Leningontvangsten
LO	Lonen (ESR-aggregaat)
LULUCF	Landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw
MATIS	Materialeninformatiesysteem
NTA	Non-Targeted Analysis
OI	Ontvangsten Interne Stroom (ESR-aggregaat)
OL	Ontvangsten Leningen (ESR-aggregaat)
ORIOM	Open Ruimte In en Om Mechelen
OP	Ontvangsten Participaties (ESR-aggregaat)
OW	Ontvangsten Werking en Toelagen (ESR-aggregaat)
PA	Participaties (ESR-aggregaat)
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PFAS	Per- en polyfluoralkylstoffen
POP	Persistent Organic Pollutants
PPWR	Packaging and Packaging Waste Regulation
PR	Provisies (ESR-aggregaat)
RIE	Richtlijn Industriële Emissies
RUP	Ruimtelijk uitvoeringsplan
SEIA	Socio-Economische Impactanalyse
SML	Richtlijn voor bodemonitoring en veerkracht
SUP	Single Use Plastics
TO	Toegewezen ontvangsten
T.OP	Territoriaal ontwikkelingsprogramma
UPV	Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid
VADP	Vlaams Actieplan Duurzaam Pesticidegebruik
VCO	Vlaamse Codex Overheidsfinanciën
VAK	Gesplitst vastleggingskrediet
VEK	Gesplitst vereffeningskrediet
WIC	Wetenschappelijke Interdisciplinaire Commissie stikstof
WT	Werking en Toelagen (ESR-aggregaat)
ZS	Zorgwekkende Stoffen